

MIKULÁS ÉS HANUKA

A kettős mérce természetéről

2002. december 5-én, este kilenc tájt, nem a cipőmbé kaptam kis meglepetést, hanem a telefonomra egy rövid szöveges üzenetet („magyarán” sms-t): „Már nem Mikulás van, Hanuka lett belőle”. Régi ismerősöm addigra már, szokásához híven, valószínűleg végignézte az összes magyar híradót, s ebből jutott a rövid, de velős következtetésre. A nap fő hírei közé (akárcsak 24 órával korábban) nem a Mikulás, hanem a Hanuka nyomakodott be; előző nap annak köszönhetően, hogy a Nyugati téren egymás mellett zajlott „zsidó fiatalok” ünneplése és egy „revizionista”, „szkinhed társaság” tüntetése; most, 5-én pedig az ügy azért jött ismét elő, mert a országos rendőrfőkapitány (nem mellékesen: Kádár egykori titkosügynöke) példás gyorsasággal (helyesebben: példastatuálással) felmenttette beosztásából a BRFK „közterületi rendezvények bejelentéséért felelős” osztályvezetőjét, aki törvénytelenül éppen nem járt el, amikor ugyanoda adott engedélyt a tüntetésre, mint az ünneplésre, viszont megsértette a belső előírást, amennyiben elmulasztott egyeztetni a rendezvények szervezőivel, megelőzendő a két csoport „keveredését”.

A kiindulási pont: mindkettő helyénvaló

Igencsak sokat mesél el politikai közfelfogásunkról, a „politikailag korrekt” kétmércés (ennélfogva igazságtorzító, diszkriminatív) természetéről az ügy néhány különös részlete.

Ha mindenféle indulat és elfogultság nélkül indulunk neki a vizsgálódásnak, akkor mindjárt az elején (alapelveként) le kell szögeznünk: az, hogy valakik a (magyar) zsidóságból hanukát ünnepelnek, éppen olyan nemes és tiszteletre méltó elhatározás, mint az, hogy a (jellemzően nem-zsidó) magyarságból pedig valakik Trianonra emlékeznek (pontosabban: emlékeztetnek), vagyis siratják nagy Magyarország feldarabolását, területe kétharmadának elcsatolását. Aki helyénvalónak tartja az egyiket, de nem a másikat, az teljes érzéketlenségről tesz tanúbizonyságot a másik érzései, gyökerei, hagyományai, történelmi és családi emlékei, nemzeti vagy vallási kötődései iránt. Ha valódi igényünk az igazságos gondolkodás és ítéletalkotás, akkor semmilyen – egyébként jogos – képzettársítás nem feledtetheti, de nem is gyengítheti imént leszögezett alapelvünket. Ha netán úgy vélnénk, hogy a nyilvános hanukázás, vagyis a Budapest kiemelt pontjain (legforgalmasabb terein) kilenc napon át tartó

gyertyagyújtás tulajdonképp nem a múltnak szóló emlékezés, hanem a jelennek szóló erőfitogtatás; hogy a zsidóság ezen keresztül igyekszik kulturális és politikai befolyását (tovább) növelni; akkor sem engedhetnénk egy jottányit sem axiómánkból: a Hanuka megünneplése önmagában nemes és tiszteletre méltó, s mint hagyományörzés (mint a szabad identitásválasztás hétköznapi megtestesülése és megnyilvánulása), kifejezetten üdvözlendő és támogatandó. (Legalábbis az önmagukra – tisztességükre, becsületükre – valamit is adó nemes polgárok részéről; de most, második alapelvként, szögezzük le azt is, hogy magunkat éppen ilyennek gondoljuk.) Ugyanez igaz a másik csoport (helyzet) megítélésére is: ha netán úgy vélnénk, hogy igazából nem a múltat – nagy Magyarországot s borzalmas veszteségeit – siratják, hanem ugyancsak a jelenhez szólnak, erőt fitogtatnak; tudatosan félelmet keltenek mindazokban, akik „nem eléggé” magyarok („idegenek”, „zsidók”); hovatovább gyűlöletet ébresztgetnek, egyenesen uszítanak ellenük; vagy revizionista törekvésükkel a térség, az ország békéjét veszélyeztetik; akkor sem feledkezhetünk meg egyetlen pillanatra sem arról, hogy a kiindulási pont: a Trianonra való emlékezés és emlékeztetés önmagában nemes és tiszteletre méltó; ennél fogva az önmagára valamit is adó polgár (vagy más szóval: demokrata) részéről (amilyennek magunkat képzeljük) változatlanul üdvözlendő és támogatandó.

Látszólag, persze, lehetetlenség elválasztani a nemes részeket a hitványabbaktól. Éppenséggel azt is lehetne mondani, hogy aki a kirakatba tett jó szándékok mögött nem látja meg az igazikat, s nem figyelmeztet a leselkedő alantasokra, az cinkosok közt vétkesen néma marad. Nem véletlen, hogy rendszerváltásunk első pillanatától kezdve politikus, újságíró és közönség egyaránt lelkesen űzi azt az össznépi „játékot”, ki tud a másiktól a valóságosnál több rosszat s kevesebb jót felmutatni. Nagyon keveset tudunk azonban arról, hogyan válik ez a fajta gondolkodásmód bizonyos értelemben önmagát beteljesítő jóslattá. Hogyan élesztgeti az összeesküvés gyanúját, s hogyan szítja a gyűlöletet. Természetesen mindkét oldalon.

Kettős mérce: beégetett értéksorrend

Figyeljük meg, vajon a politika és a sajtó hogyan tartotta vagy nem tartotta magát az imént deklarált alapelvhez. Egyenlő mércével (empátiával, elfogadással) mért-e a zsidó fiatalok (Lubavicsi Haszidok) és a (feltehetően) nem-zsidó fiatalok (Reviziós Mozgalom) esetében? Nézzük meg az e tekintetben leginkább mérvadó, mert a közfelfogás szerint legtárgyilagosabb országos napilapot, a Népszabadságot, hogyan számolt be a szóban forgó eseményről.

December 5-i tudósítását így kezdi: „Tegnap a rendőrség ugyanarra a helyre és időpontra adott két rendezvény megtartási engedélyt a budapesti Nyugati pályaudvarnál: a szélsőjobboldali Reviziós Mozgalomnak demonstrációra, a

Lubavicsi Haszidoknak pedig a hatodik hanukagyertya meggyújtására.” Amint látható, az előbbi csoport a kezdetek kezdetén kapott egy olyan jelzőt, amelynek töltete a „politikailag korrekt” – így a mérvadó Népszabadság – által lefedett Magyarországon oly mértékig negatív, hogy nem csak maga a jelzett válik erősen taszítóvá, de minden más és mindenki más is gyanús lesz, ami vagy aki a jelzett erőterébe kerül. Érdemes a kedves olvasónak önmagán ellenőrizni az állítás helyénvalóságát: a tudósítás elkövetkező mondatait, részleteit olvasva milyen kép erősödik, formálódik benne az egyik, s milyen a másik társaságról?

„A revizionisták [...] röplapokat osztogattak és kazettákat árultak a téren.” „»A hatodik gyertyát gyújtottuk volna városszerte a zsinagógákban, amikor hallottuk a hírt. Mindannyian a Nyugatihoz jöttünk« – számolt be az eseményekről Zoltai Gusztáv, a Mazsihisz ügyvezetője.” „Bár verekedés nem történt, szóbeli sértegetésekből bőven kijutott az ünnepelni vágyóknak.”

A megfelelő jelzővel előkészített (megdolgozott) agyunk számára már *egyetlen pillanatra sem merül fel, hogy önmagában teljesen rendjén való dolog* tüntetésen röplapokat osztogatni, kazettákat árulni. Ennek az állításnak a valóságtartalma is egyszerűen ellenőrizhető; képzeljük el, hogy a tudósításnak ez része így hangzott volna: „A revizionisták tüntettek, az ünneplők pedig gyertyagyújtásra készültek, közben szórólapokat osztogattak, kazettákat árultak, amelyeken a hanuka történetével ismerkedhettek meg az érdeklődők.” Ebben az esetben is rossz érzést kelt ugyanaz az osztogatás és árulgatás? Vagy az a tény, hogy a zsidóság képviselői gyorsan összegyülekeztek a Nyugatinál, nem attól *nem* ébreszt fenyegető érzést bennünk, mert békés gyertyagyújtogatókról szól a tudósítás? S nem ugyanezért gondoljuk-e azonnal, hogy „bár verekedés nem történt”, de ha történt volna, csakis az egyik fél verekedett volna a másikkal (ami valójában képtelenség, az érzések szintjén azonban nem), mert csakis a szélsőségesek (ráadásul a szélsőjobbboldaliak) szokása a verekedés, a gyertyagyújtóké még véletlenül sem?

A kép tehát, ami a „tárgyilagos” balliberális lap jóvoltából az egyik társaságról kirajzolódik, több, mint ijesztő: riasztó. Eltekintve a megrögzött gyanakvóktól, nincs ember, aki különösebben elcsodálkozna azon, hogy a tudósítás legvégén kiderül, a Vasvári Pál utcai Lubovicsi zsinagóga rabbija szerint a szélsőséges revizionisták „meg akarták zavarni az egyik legszebb ünnepünket”, s mindamellett „fél hétkor a résztvevők meg tudták gyújtani a hanukagyertyát a téren”; magyarul „meg akarták”, de mégse tették, vagy „meg akarták”, de nem sikerült, vagy nem is akarták, de jelenlétükkel, odaszólásaikkal kétségkívül zavart okoztak – akármely változat legyen a helyes, a riogató verekedéstől mindegyik távol állt.

Ám nem csak a sajtó, de a politika is eleve két mércével mér, természetesen szintén a „politikailag korrekt” védőernyője alatt. Már eszünkbe sem jut

csodálkozni azon, hogy országos főkapitányunk miért csak az ünneplőktől kér elnézést, s miért nem teszi ugyanezt a tüntetőkkel; a zavarás ugyanis nem olyan, mint a fertőző kór, amely jellemzően a betegtől az egészséges felé terjed. Aligha hihető, hogy a tüntetőket ne érte volna éppen olyan csalódás (s nyomában a düh), mint az ünneplőket, a másik csapat láttán. Salgó László legfőbb kapitány fejébe azonban szemlátomást bele van égetve a megfelelő értéksorrend: a hanukát ünneplő fiatalokat minden figyelmesség, zavartalanság megilleti, beleértve szükség esetén a bocsánatkérést, sőt, egy köztisztviselő leváltását; a revizionista tüntetők viszont kényszerűen megtűrt elemek csupán, akiknek jelenléte (demonstrálása) már önmagában is botrányos, de különösen az a hanuka árnyékában; elnézést kérni tőlük a rendőrségi ügyetlenségért éppen ezért nem csak hogy szükségtelen, hanem kifejezetten ellenjavallt – a „politikailag korrekt” szabályai szerint.

De ami a legkülönösebb és a leginkább elgondolkodtató, hogy e mesterkéltszabályok oly mértékig áthatják közfelfogásunkat, hogy nyilvánvaló vesztesei is mintha megfedkeznének az önérdék-érvényesítés lehetőségéről és fontosságáról. Miért van az, hogy az ünneplők rögtön tiltakoztak a rendőrségnél, a tüntetőknek viszont, úgy tűnik, ez eszükbe se jutott egyáltalán? A szélsőségesnek, szalonképtelennek ítélték általában talán ösztönösen is reménytelennek látják, hogy ebben az országban, ebben a „politikailag korrekt” demokráciában nekik bármikor is igazuk lehet.

A kétmércések felelőssége: nem oltanak, hanem gyújtanak

De miért is lehetne igazuk, amikor hangoztatott igazságaik mögött valójában ártó szándék, brutalitás, mások kirekesztésének, netán megsemmisítésének vágya, a demokratikus rendszer rombolásának egyértelmű szándéka és nyílt törekvése húzódik meg? Legalábbis a magyar média ábrázolásában. Az esetről szóló második beszámolójában¹ a Népszabadság már egyetlen szóval sem említi, hogy nevük (Revizionista Mozgalom) és tiltakozásuk tárgya (Trianon) alapján egy hazafias (ha úgy tetszik, nacionalista) csoportra kell gondolnunk; ehelyett egyetlen, nagyon erősen negatív töltésű szóval illeti és definiálja őket: szkinhed. Ezzel rögtön azt is elősegíti (eléri), hogy az olvasó érzelmiileg azonosuljon a rendőrfőnöki döntéssel (a felmentéssel), s helyénvalónak tartsa, hogy a megzavart (illetve megzavarni próbált) hanuka miatt valakit azonnal lefokozzanak. „A döntés háttérében az áll – olvashatjuk a lapban –, hogy szerda este csaknem egy időben tartott bejelentett rendezvényt a budapesti Nyugati téren a hamukát ünneplő fiatalok csaknem százfős csoportja és egy valamivel kisebb létszámú szkinhed társaság.” Ha azok ünneplők, ezek meg szkinhedek, akkor már az olyan apróságok felett is könnyedén elsiklunk, hogy utóbbiak kevesebben voltak, tehát bátran létrejöhetett a kétoldalú fenyegetettség érzése; vagy hogy mégsem ugyanarra az időpontra volt tervezve a két esemény, tehát az illetékes inkább hibázott, semmint vétkezett, felmentését ennél fogva nem

annyira mulasztása, mint legfőbb főnökének (megfejtésre váró) buzgósága okozta. S végül azon is elfelejtünk töprengeni, hogy vajon a hanukázókban nem ugyanaz a nemes és tiszteleltre méltó érzés, a kötődéseik, hagyományai előtt fejet hajtó öntudat dolgozik-e, mint a másik csoportban? Nem lehetséges-e, hogy azon a hétköznapi délutánon bizonyos értelemben két nacionalista csoport fordult szembe egymással? Csak abban a pillanatban az egyiknek a hétköznapi magyar énjén belül a zsidósága, a másiknak a hétköznapi magyar énjén belül a nagy vagy mély magyarsága volt a fontos.

Nem akarok úgy tenni, mintha nem tudnám: a nacionalizmus meghatározó szerepet játszott a második világháború borzalmaiban. Azt se gondolom, hogy ezekben a mostani „szkinhed” csoportokban ne volna jó adag agresszivitás, ne volna idegen- és zsidógyűlölet, s ne akadna néhány hülye, aki valóban kiirtásokról ábrándozik. Csupán azt gondolom, hogy a kétmércés médiát és politikát – s nyomában a skatulyás közfelfogást – óriási felelősség terheli amiatt, hogy ítéletalkotásánál semmibe veszi az igazságosság (tárgyilagosság, elfogulatlanság) alapelvét, s ezáltal a módszeresen hátrányosan megítélt csoportoknál (egyedeknél) a bennük kétségtelenül meglévő nemes (pozitív) érzéseket egyre negatívabb (taszítóbb) formákba (agresszivitásba, gyűlölködésbe) tereli. Miközben tehát kiabál, nem megfélemeztet, hanem felkorbácsolja az indulatokat; nem oltja, hanem szítja a gyűlöletet, nem oldja, hanem táplálja a gyanakvásokat.

Eddigi gondolatmenetem egyetlen esetben nem állja ki a valóság próbáját: ha az én látásom pontosságával és rövidegségével volna a baj, vagyis a most történetesen a Népszabadság által szkinhedként definiált társaság valóban nem kevesebb s nem másabb egy fikarcnyival sem, mint egy potenciális nyilas rohamosztag (aminek egyébként egyik-másik szocialista politikusunk olykor a MIÉP-et is nevezi). Azt, hogy lehetőségeiben valaki az-e, vagy nem, bajosan bizonyítható, ily módon akár a közkedvelt napilapnak is lehet igaza. Hogy még sincsen, arra – mint már annyiszor – maga az Élet szállított okulásul egy kézenfekvő példát.

Pert vesztett a Népszabadság a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalommal szemben². A lap tudósítója ugyanis azt állította, hogy az október 6-i aradi megemlékezésen a mozgalom aktivistái füttyszóval és bekiabálásokkal botrányt okoztak. Márpedig nem okoztak. Véletlenül van szerencsém ismerni a mozgalom egyik vezetőjét, s tanúsíthatom, hogy sem alkatra, sem öltözetre nem emlékeztet semmilyen tekintetben valamiféle bőrfejűre, rohamosztagosra; ezzel szemben egy könyvtár igazgatója, a hozzá szükséges kulturált kinézettel és kulturális ismeretekkel. Nos, ha egy ilyenekből vagy hasonlókból álló társaságra egy komoly lap tudósítója ráképzeli a botrányt; minden további nélkül füttyszavakat és kiabálásokat hallucinál a méltósággal ünneplőkre; akkor ez csakis úgy lehetséges, hogy e lap tudósítójának felfogásában minden erősen

(kinyilvánítottan) nemzeti (nacionalista) érzelmű fiatal eredendően botrányozó, megvetendő, lejáratozó és elítélendő. Nem mellékesen, a szóban forgó tudósító számtalan korábbi írásában – lett légyen szó akár Tőkés László püspökről³ – ugyancsak igazolta határtalan ellenszenveit és elfogultságait; ami, akárhogy is, nem csak az ő, de lapja látásmódját is minősíti.

A kettős mérce csapdája: múltó sikerek, csalóka látszatok

A kettős mérce alkalmazóira egy saját maguk állította csapda leselkedik. A valóság eltorzítása kétségkívül jelentős politikai hozamokkal jár; azonban, mint látni fogjuk, csak rövid távon.

A félelem gerjesztése – az önmagát beteljesítő jóslat – alkalmat ad a szóban forgó kétmércéseknek, hogy fellépjenek a falra festett ördögök („fasiszták”, „nácik”, „antiszemiták”, „szélsőjobbosok”) ellen, s így módon politikai tőkét kovácsoljanak maguknak. Ténykedésük nyomán a legkeményebb (legelszántabb, netán legelvetemültebb) „ördögökből” kivész minden jóérzés, valódi ördögök: idézőjel nélküli fasiszták, nácik, antiszemiták, szélsőjobbosok lesznek, valódi gyűlöletetekkel, fékezhetetlen agresszivitásokkal. Egyfelől ugyan jól jön ez a kétmércés hatalomnak, mert fel tudja mutatni veszélyérzete indokoltságát, s további politika tökeszerzésbe foghat; másfelől viszont immár megoldást kell találnia a problémára, mert a társadalom félősebb és sértettebb része ezt kívánja tőle.

Így merülhetett fel az ún. gyűlöletbeszéd-törvény megalkotásának (pontosabban: a meglévő törvény módosításának) szükségessége.

Csak hogy elégségesen okos emberek világosan átlátják, hogy demokráciában, közmegegyezés nélkül, nem lehet a gyűlöletet, pontosabban a „gyűlöletbeszédet” törvényileg kordában tartani; ellenben egy ilyen „szabályozás” egyenesen olaj lenne a tüzre. A maga helyén⁴ ezt bővebben kifejtem; itt most számunkra annyi a fontos, hogy az „ördögi” vélemények csak látszólag fognak visszaszorulni. A legelszántabb (legelvetemültebb) ördögök legfeljebb harcmodort változtatnak, de továbbra is keresik a látványos önkifejezés (a társadalom megbotrányoztatásának) lehetőségeit. Az idézőjeles „ördögök” (vagyis az egyszerűen csak másképp gondolkodók) viszont kerülni fogják a törvényileg büntethető, szabad megnyilvánulást; a társadalom által látható (ismerhető) nyilvánosság helyett a rejtett (látens) közvéleményt fogják erősíteni.

Rendszerváltoztató demokrácia-építésünk egyik legnagyobb kudarcának ítéltethetjük, hogy a várva várt szólásszabadság, amelynek révén az ország polgárai szabadon, félelem nélkül nyilváníthatnák ki véleményüket, valójában nem, legfeljebb nyomokban létezik. Zsolt Péter médiaszociológus állapítja meg,

hogy „Az átpolitizáltabb és/vagy hierarchizáltabb társadalomban gyakoribb a látens közvélemény”, és hogy „A nyilvánosságra is jobban jellemző nálunk az izolációtól való félelem, mint nyugaton.” Végül hozzáteszi: „Ez a félelem a törzsi társadalmaktól a modern társadalmak felé fokozatosan csökken.”⁵

Hogy milyen jelentős tömeget képezhetnek a törzsi háború sújtotta Magyarországon azok, akiknek a véleménye többé-kevésbé rejtve marad, erről könnyen fogalmat alkothatunk. Nem kell mást felidéznünk, mint egyfelől (számszerűleg) azt a sokaságot, amelyik a 2002. évi országos választások során Orbán Viktor miniszterelnök hívó szavára összegyűlt a Kossuth téren (az Országház előtt); másfelől azt a kínos meglepődést és hisztérikus reagálást, amivel balliberális oldalon (médiakatonák, politikusok) az óriási megmozdulást fogadták. Mivel elképzelhetetlen volt számukra, hogy ennyi „normális” ember Orbánék hívására felsorakozzék, a kényszerű rejtőzködésből végre előbújó, s valóban felszabadultan, nem kevésbé méltósággal ünneplő embereket hol *fasiszta csőcseléknek*, hol meg a frissen feltámadt *Hitlerjugendnek* vélték és nevezték.

A minden ízében átpolitizált Magyarországon hasonló helyzet alakulhat ki egy esetleges „gyűlöletbeszéd-törvény” nyomán. A vélemények nem lesznek kevésbé gyűlöletteliak (sőt), csak a kettős mérce, kettős látás szorításában többé-kevésbé rejtve maradnak; most már nem annyira az elszigetelődéstől való félelem miatt (bár az idősebbek között, a volt hálózat újbóli előbukkanása miatt ez továbbra sem elhanyagolható), inkább a balliberális média túlsúlya miatt, amely a mai napig képes eldönteni (noha már korántsem olyan megfellebbezhetetlenül), mi tartozik a szalonképes gondolkodás keretei közé. A médián túli (való) világban azonban, főleg az egyetemi ifjúság köreiben, egyre többen vannak (és többen lesznek), akik egyre kevésbé fogadják el a „politikailag korrekt” (és éppen ilyen kevésbé fogadnák el a „gyűlöletbeszéd-törvény”) szabta gondolkodási és megnyilvánulási korlátokat. Annyira azért már megerősödött a „nemzeti” („jobboldali”, „konzervatív”) törzs és médiája, hogy mind nagyobb eséllyel szembesítse a kettős mérce torzításaival a még bizonytalankodókat, egyre több potenciális támogatót (szavazót) szippantva el a balliberálisok orra elől, egyúttal egyre több ellenlábast, sőt, ellenséget szereztve-nevelve számukra.

Alig telik el egy év, s a Mikulásra, Karácsonyra készülődés jegyében, 2003. novemberében már a keresztállítás témája nyomul be a médiába. „Mégis felállítják a kereszteket. Bábel Balázs kalocsai érsek szerint a szabadságjogokat sértik az akadémikusok” – olvashatjuk a szembeötlő címet a Magyar Nemzetben⁶. A legifjabb generációk ambiciózus jobboldali (konzervatív, kereszténydemokrata) pártja, a Jobbik (kimondva-kimondatlanul a Hanukagyertyák köztéri felállítására válaszul) öt méter magas fakeresztek felállítását kezdeményezte az ország nagyobb településein. „Tizenhárom város

önkormányzata utasította vagy odázta el a Jobbik és több civil szervezet, polgári kör keresztállítási kérelmét” – tudósít az idézett lap. Beszámolója végén megjegyzi, hogy „Budapesten az utóbbi években számos forgalmas közterén találkozhattunk (és így lesz az idén is) a Salamon Berkowitz Traubi-gyáros és szervezete, a Mechon Simon Alapítvány által a hanuka alkalmából elhelyezett zsidó jelképpel, a menórával, amelynek felállítása nem ütközött ellenállásba.”

A „gyűlöletbeszéd-törvény” tehát nem lenne több, mint egy rövid távú optikai csalódás. Már csak azért is igaz ez, mert hiszen a gyűlölet, ami ellen támadni készül, jobbra nem ott van, ahol keresi. A gyűlölet azokban ébred, akik nem bírják elfogadni az egymércés igazságot; akik egyenlőbbnek érzik magukat az egyenlőknél; akik 45 éven át megszokták, hogy hivatalból nekik van igazuk; akik újabb több mint egy évtizede azt szokják, hogy a „politikailag korrekt” (nemzetek és demokráciák feletti) gondolatnormája segítségükre siet, újra felmentést ad az igazságos (egymércés) világfelfogás alól; akik ezért – mindenféle kontroll híján – szabadon engedhetik ellenszenveiket, rémlátomásaikat; akik Orbán követőiben Orbán csöcselékét és hitlerjugendjét látják; s gyűlölik teljes szívből, teljes odaadással ezt a nem létező, náci csöcseléket. S végezetül: az immár teljesen valóságos – habár saját – gyűlöletük megfélemezésére „gyűlöletbeszéd-törvény” után kiáltanak.

A „másság” etalonja: „Jobb jobbot”

A gyűlöletbeszéd-törvény mindenekelőtt azért lenne olaj a tüzre – azért nem csökkentené, hanem növelné a „gyűlölettel” véleményeket –, mert önmagában a kettős mérce, a kétkulacsos igazság (azaz igazságtalanság) megtestesítője lenne. A rendszerváltozás eddigi rövid történelmében több jobboldali „ideológus” (törzsi harcos) is szóvá tette nem egyszer (Tőkéczki Lászlótól Tóth. Gy. Lászlóig), hogy a balliberálisok maguk igyekeznek meghatározni (megszabni), milyennek kellene lenniük a jobboldaliaknak, hogyan kellene gondolkodniuk, viselkedniük. A „másság” tisztelői, a „tolerancia” követelői furcsa mód természetesnek veszik, hogy maguk állapítsák meg „a másik” etalonját. Médiakönyvemben magam is bőségesen idéztem a balliberálisok egyik szellemi vezércsillagát (törzsi harcosát), aki egyik írásának egyenesen ezt a címet adta: „Jobb jobbot”.

„Nekem meggyőződésesem, hogy igazam volt, amikor a szélsőjobboldal megjelenésétől enyhén szólva rosszkedvű lettem, de elfogadom, hogy volt az MDF körül nem egy végtelenül tisztességes ember, aki maga sem sejtette, hogy mi felé közeledünk. Mindez azonban csak az elmélet szintjén ilyen szép egyszerű. A jobboldali sajtó ugyanis nincs, illetve alig vagyon, s legmarkánsabb képviselői nem konzervatív úriemberek, hanem hol immoralis gazemberek – sajnálom, de így van –, hol elvadult fantaszták, hol meggyőződéses antiszemiták, mely minősítésük nem zárja ki, hogy az első két csoportba nem tartozhatnának. [...] Az igazság az, hogy a jelen állapot kialakulásáért ők maguk felelnek, ide vezetett a siralmas zsarolási technika, a primitív

antikommunizmus, az antiszemitizmus, az újságírók elképesztően oktan lenézése. Hiába raboltak össze ezt-azt, a végeredmény az, ami. Maradt az Új Mao, mely időnként egyes oldalain az újság benyomását kelti. Elsüllyedt a Pesti Hírlap, amelynek legfeljebb a sajtótörténetben van helye, a politikai pornográfia, illetve az extremitások és kuriózumok rovatában. Még éledél – állítólag – a Pest Megyei Hírlap, mintha egyesek olvasnák az Esti Hírlapot, s ezzel vége. A diadalmas erőd, a televízió romokban, Várkonyi Balázs üzött fáradt arcánál csak a félős Stefka rosszul megkötött nyakkendője mulatságosabb látvány. Szegény jobboldal, amelyet ezek az emberek védelmeznek, akiknek egyetlen problémájuk az lehet, hogy mennyire szégyellik magukat.

A helyzet persze inentől komoly. Mert nem valószínű, hogy hirtelen – a Jó Tündér pillantása nyomán – felvillanna a jobboldali sajtó csodás, az én finnyás baloldali ízlésemet is kielégítő új nemzedéke.”⁷

E szavak tulajdonosa (György Péter) egyetemen okító esztéta, az ELTE Média Tanszékének vezetője, aki nap mint nap éretlen és gyanútlan magyar ifjak több tucatjába plántálja különös felfogását: a „másik” oldal újságírói jellemzően immorális gazemberek, primitív kommunistázók és antiszemiták. De hogy még néhány további bizonyítékot idézzek az iménti könyvből: a baloldal egy másik vezérszónoka (Eörsi István, ragyogó irodalmár) a ZDF német hírtelevízióban ama sajnálatának adott hangot, hogy a kommunizmus nem semmisítette meg a jobboldali szellemiséget.⁸ Egy harmadik, egyébként különös színváltásairól nevezetes szószóló (Tamás Gáspár Miklós, egy darabig a magyar Filozófia Intézet vezetője) azt az óhaját nyilvánította ki, hogy a Demokrata-féle „szélsőjobboldali” kiadványokat árusító újságosbódékra *megkülönböztető jelzést* kell ragasztani (pedig ezekkel, már tudjuk, jobb vigyázni) vagy szét kell verni. De nemcsak a sajtóban kíváncsok szerint a tisztogatás, adja hírül az Úr 1996. évében, jellegzetes bolsevik nyelvezettel a rendszerváltozás ifjúsági liberális lapjában, a Magyar Narancsban.

„Be kell fejezni a szélsőjobboldal bohócainak és botrányhőseinek frivol népszerűsítését. Haladéktalanul el kell bocsátani az államapparátusból a totalitárius mozgalmak szimpatizánsait. Az állam tisztviselőinek szüntelenül és fáradhatatlanul ki kell jelenteniük, hogy szolidárisak a neonáci, neonyilas, neoimrédysta, neohorthysta hangoskodások és erőszakcselekmények sértetteivel. Az államnak szigorúan meg kell torolnia a hivatalnoki karban a rasszizmus, az antiszemitizmus, a felekezeti vagy osztálygyűlölet megnyilvánulását.”⁹

Az Élet és Irodalom és a Hócipő – balliberális hetilapok – ragyogó tehetségű vezető publicistája (Megyesi Gusztáv) attól ideges, hogy a [fideszes] „fiúk felnőttek, ám ahogy korosodnak, úgy válnak egyre szemtelenebbé, s mint a kukac bújnak ki a földből, bárhova fordul is az ember.”¹⁰ Egy szintén sűrűn publikáló pszichiáter-újságíró, aki Horn Gyula miniszterelnök lelki állapotát is igyekezett karbantartani (Popper Péter), saját bensőjének traumájáról ad hírt,

amit a Magyar Demokrata Fórum és a Fidesz vezető személyiségének (Lezsák Sándor és Orbán Viktor) egymásra találása vált ki belőle: „Amikor megláttam azt a fényképet, amin kezét fog a sátáni mosolyú néptanító és a farkas nevetésű mini duce, a hideg futott végig a hátamon.”¹¹

A baloldal hangadói halálosan komolyan gondolják, hogy az ő dolguk megmondani, milyennek kell lennie a jobboldalnak, s egyáltalán kinek van joga megszólalni. György Péter e sorok írójának a Magyar Hírlapban megjelent cikkére (Helyzetjelentés a médiumokról, 1994. június 23.) két nap múlva (az előbbieken túl) ezt válaszolta: „Nos, ami engem illet, bármiféle személyes indulattól függetlenül a demokráciánk komolyan vétele érdekében egyszerűen élesen kikérem magamnak, hogy VDGY kioktasson bárkit. Mert ő etikailag hitelét veszítette. Ezzel elvesztette azt a jogát is, hogy ember és ember közötti megkülönböztetésekre vonatkozó nézeteit fenntartván, fontoskodó képpel megszólaljon, hogy itt mi is folyik.”

A balliberális toll- és nyelvforgatók a rendszerváltozás legelső pillanatától fogva nagy energiákat fordítottak arra, hogy a nemzeti oldal már népszerű vagy népszerűségeire esélyes személyiségeire és orgánumaira *kivétel nélkül* kígyóbékát kiabáljanak. A *kivétel nélkül* szó szerint értendő: a jobboldal garantáltan demokratikus és liberális (igaz, *nemzeti* liberális) gondolkodású politikai és szellemi vezéreire is rányomták a maguk billogát, legyen szó akár Antall Józsefről, akár Elek Istvánról. Antall attól lett szélsőséges, hogy nem szakított azonnal Csurkával; Elek például attól, hogy nemtetszését fejezte ki R. Székely Júlianna írása miatt.¹² A média- és kultúrfőlény megteremtéséhez és fenntartásához persze nem mindig szükséges a látványos megbélyegzés; épp ennyire jól bevált módszer a balliberális szellemiség képviselőinek állandó szerepeltetése (nyomatása), a nemzeti, konzervatív, keresztény szellemiségűeknek pedig a teljes vagy csaknem teljes elhallgatása. Kondor Katalin (még a Kossuth-adó főszerkesztőjeként) a következőt állapította meg:

„Kiszolgálni is lehet egy uralkodó ideológiai irányzatot, de nemcsak irodalmi, hanem még zenei műsorokkal is. Ha azt mondom, hogy öt költő, öt regényíró van az országban, és a többi semmit sem ér, és ezt hirdetem reggeltől estig, és természetesen ugyanezt meg lehet tenni a zeneszerzőkkel, zenei irányzatokkal, vagy bárkivel, bármivel, akkor valóban elferdülhet az igazság...”¹³

Uralkodó irányzatokkal kevesen mernek szembeszállni, különösen, ha ezáltal egy olyan társaságból, eszmevilágból sorolódik (rekesztődik) ki az ember, amelyhez a „politikailag korrekt” gondoson hozzáköti az olyannyira rokonszenves „haladó”, „humanista”, „européer” jelzőket, illetve olyanba soroltatik be, amelyre a „szélsőjobb”, „fasiszta”, „antiszemita”, „nacionalista”, „rasszista” címkéket függeszti. Amíg ma Magyarországon súlyosan elítélendő

az antiszemizmus, a rasszizmus, a nacionalizmus, a kirekesztés, de ugyanezeknek a gyűlöletteljes főbűnöknek nincs balliberális megfelelőjük, addig nyilvánvaló a ki nem mondott feltételezés, hogy ilyesféle erkölcstelenségek csupán a „csőcselékerkölcsű” jobboldalon képzelhetők el, a baloldalon még véletlenül sem. Ha a balliberálisok országglása alatt valóban megalkotnák és életbe léptetnék a „gyűlöletbeszéd-törvény”-t, pillanatig sem lehet kétségünk, hogy kétszínű (kettős mércés) gyakorlatot emelnének fölé: csak jobboldali beszédekre, megnyilvánulásokra próbálnák ráhúzni a gyűlölet megnyilvánulását, baloldaliakra még véletlenül sem. E bántó (arcátlan) igazságtalanság, mi mást tehetne, szaporítani fogja a jobboldal, apasztani a baloldal híveit, táborát. Az előbbi erősödésével kezdetben a nyelvpolitika, majd a nagypolitika síkján is teret nyer egy új „politikailag korrekt”, amely megakadályozza a kettős mérce gondtalan alkalmazását; nem lehet kétségünk, idő kérdése csupán, hogy általános elfogadást („polgárjogot”) nyerjen Sándor György (általam már – nem véletlenül – többször idézett) megállapítása: „Az antiszemitizmus a legnagyobb bűnök egyike, ennél nagyobb csak az, ha ártatlanokat vádolnak meg ezzel.” Már ma is látható, hogy a bíróságok – mindenféle, kormányváltásokkor jól látható politikai kilengéseik ellenére – egyre biztosabb örzőivé válnak az egymércés (valóban demokratikus) szólásszabadságnak. Egy 2003. áprilisában hozott bírósági döntés elmarasztalta például Juszt Lászlót Orbán Viktorral szemben, mert az újságíró antiszemitizmussal vádolta a miniszterelnököt. Juszt azzal védekezett, hogy ha ebben az országban másoknak lehet zsidózni, antiszemita kijelentéseket tenni, ő miért ne mondhatná valakire, hogy antiszemita. Juszt állítása azonban (pestiesen szólva) köszönő viszonyban sincs a valósággal: ebben az országban eddig jószerivel éppen fordított volt a helyzet: nyugodtan lehetett valakiről állítani, hogy antiszemita, de aki „antiszemita” kijelentést tett, az hamar a közélet periferiáján találta magát. Még az is előfordult, hogy az efféle megnyilvánulást bírósági ítélet torolta meg (amint ez – bár még nem jogerősen – ifj. Hegedűs Loránttal történt). A bíróság ügyes egyensúlyozása, persze, csak az első lépés. Juszt, alpári vádaskodása ellenére, e sorok írása idején (2003. áprilisában) újra bebocsátást nyert a közszolgálati tévébe. Hogy a hatalom és kiszolgálói is leszokjanak a kettős mérce alkalmazásáról; hogy ne csak a bíróság, de a választók többsége is büntessen érte, kicsit még odébb van.

A kettős mérce új terepe: megtorló mechanizmus

A törzsi háború jellegzetességeinek időközbeni módosulása értelemszerűen módosította a kettős mérce alkalmazását is. Azáltal, hogy a legélesebb törésvonal (zsidók és nem-zsidók között) fokozatosan áttolódott az antinacionalisták és nacionalisták (baloldal és jobboldal) közé, az antiszemitizmussal, rasszizmussal s társaikkal való bűvészkedés kisebb jelentőségűvé vált. A választások előtti felfokozott hangulatban mint viszonylag könnyen és olcsón bevethető, ugyanakkor hatásos eszközök, az A-fegyver és

társai természetesen gazdagítják (és még sokáig gazdagítják) a hadi arzenált; s a választások után sem árt kéznél tartani őket. Sose lehet tudni, mikor adódik megint olyan kedvező alkalom, amikor egy a nemzetközi kezdeményezésre rá lehet csatlakozni; amiként ez a Foreign Affairs esetében történt. De éppen ez az eset is azt igazolja (akárcsak Juszté), hogy a törésvonal áthelyeződése miatt a hagyományos mezőben már nem lehet olyan büntetlenül kétmércéskedni. Egyáltalán nem véletlen, hogy a Foreign Affairsre rácsatlakozó Juhász Ferenc honvédelmi miniszternek a szocialista – szabad-demokrata többségű országgyűlés nem merte felfüggeszteni képviselői mentelmi jogát. Mindenféle „celofánba” csomagolás (mellébeszélés) dacára, cáfolhatatlan tény hogy az új miniszter a régi miniszterelnököt antiszemitának és nacionalistának nevezte, s a bíróság aligha hozhatott volna mást, mint elmarasztaló ítéletet.

„Ez a kettős mérce összeegyeztethetetlen a demokráciával” – szól a Fidesz nyilatkozata, amelyben megdöbbenésének adott a kormánypárti képviselők eljárása miatt. A Fidesz kifogásolja, hogy a kormánypártok természetesnek veszik, ha közvádas eljárás indul valaki ellen, akik a jelenlegi miniszterelnököt szóban bírálja, ugyanakkor „kiállnak amellett, aki a volt miniszterelnököt a nagy nyilvánosság előtt alaptalan módon rágalmazza.”¹⁴

A Fidesz nyilatkozata már az új tendenciára is rávilágít: a kettős mérce alkalmazási terepe egyre inkább a napi hatalomgyakorlás. Két nagy tábor (két nagy törzs) áll egymással szemben, amelyeknél azonban az eredendő törzsi ellentétek (zsidók és nem-zsidók, antinacionalisták és nacionalisták között) egyre inkább csak a vezetettekben feszülnek, a vezetők (törzsfők, Öregek Tanácsa) jobbára a hatalomtechnikák kidolgozásával, alkalmazásával vannak elfoglalva. Orbán Viktor és a Fidesz ma már akár a nemzeti tábor gyengülését is megkockáztatja annak érdekében, hogy olyan pártformáció (unió, néppárt, szövetség) jöjjön létre, amely biztosítja a fiatal demokraták jobboldali hegemoniáját (s ezen túl: leendő választási győzelmét). A másik oldalon Medgyessy Péter és Kovács László egyre-másra elfogadja és egyre-másra alkalmazza a különféle nemzeti jelképeket és szlogeneket; egészen addig, természetesen, amíg mindez megmarad a szellemvilág szintjén, s nem fenyeget a nemzeti eszme valóságos megerősödésével, a globalizmussal szembeni sikeres kiállással.

Nehezen lehetne azt állítani, hogy a szocialista – szabad-demokrata hatalom az újabb terepen is valamiféle tudatos taktika mentén alkalmazná a maga kettős mércéjét. Vannak ugyan arra utaló jelek, hogy például az Erzsébet-hídi fellépést a kormányellenes tüntetőkkel szemben azért kísérté olyan heves rendőri brutalitás, hogy a jobboldalnak egy életre elmenjen a kedve mindenféle – akár bejelentett, akár be nem jelentett – demonstrációtól. Néhány egyéb esetet áttekintve azonban sokkal valószínűbbnek látszik, hogy kevésbé taktikákról,

mint inkább ösztönökről, magukra hagyott hatalmi reflexekről van szó. Azt hihetnénk, igaza van a szólásmondásnak: kutyából nem lesz szalonna. Negyvenvalahány év diktatúragyakorlással a háta mögött a baloldal mintha csak a szólamok szintjén tudna valóban demokratikus, valóban európai lenni.

Az alább idézendő példák ugyancsak ezt a képzetet erősítik meg. Feltétlenül hozzá kell fűzni (előre kell bocsátani) azonban: rendszerint akkor engedünk ösztöneinknek, ha megtehetjük; ha úgy tűnik, nem túl nagy a vesztesége, kockázata. Márpedig a magyar baloldal esetében, mint azonnal láthatjuk, erről van szó.

A kettős mérce egyik jellegzetes megmutatkozása, hogy a nyilvánosan megbékélésről, árokbetemetésről prédikáló hatalom nem bír ellenállni a régi kísértésnek, és mindenhová odatelepíti a maga klientúráját (azaz hűséges embereit, lekötöztető támogatóit); vagy ha nem telepíti, a legkülönbözőbb módon (kitüntetésekkel, megrendelésekkel) támogatja. Nem a tendenciában, hanem a mértékben (pontosabban: mértéktelenségben) lelhetünk igazán kifogásolni valót. Egy szocialista rezsimet lecserélő rendszerváltozás során némileg ugyanis természetesnek tekinthető, ha az új politikai erők (ld. pl. Fidesz) igyekeznek a régi elvtársaktól megszabadulni, s a helyekre a saját (már csak generációs okokból is „megbízhatóbb”) embereiket ültetni; de ugyanígy elfogadható, hogy *nem* a balliberálisok által átmentett (vagy átmentett vagyonokból létrehozott) vállalkozásokat akarják helyzetbe hozni, hanem azokat, amelyektől politikai támogatást és anyagi viszonzást is remélhetnek. Nos, ha az a balliberális tömörülés, amelyik ezt a („fideszes”) logikát elutasította (s négy éven át az „antidemokratikus”, sőt, „diktatórikus” jelzővel illette), uralkodását azzal kezdi, hogy még a Fideszt is meghaladó szélességű és mélységű tisztogatásokba, lecserélésekbe fog, azt nem igen lehet mással jellemezni, mint kétmértécs képmutatással. Mert nagytakarításuknak nem csak a rendíthetetlen törzsi harcosok estek áldozatul, nemcsak politikai, gazdasági, kulturális kulcspozíciók betöltői, hanem akár szakmai bizottságok szakmai tekintélyei¹⁵, akár kistérségi megbízottak névtelenjei¹⁶.

A kettős mérce másik jellegzetes megmutatkozása, hogy ugyanez a hatalom (immár sorozatosan) nem képes eltűnni a vele szembeni kétségtelenül szokatlan, emiatt szélsőségesnek és drasztikusnak tűnő, noha teljesen demokratikus megnyilvánulásokat. Ha Medgyessy Péter miniszterelnökön, megfontolt taktikáján múlna, bizonyosan nem történne meg, hogy az ösztöneinek utat engedő hatalom (rendőrség) letartóztassa, házkutatással zaklassa, feljelentse azokat a fiatalembereket, akik őt nyilvánosan lehazaárulózzák (Loppert Dániel) vagy füttyel, kiabálással illetik (két váci fiatalember és száz társa¹⁷). Ugyanígy a felső hatalomnak való szolgai megfelelés, a hatalommal kekeckedők megsemmisítésének ösztönös vágya hajtotta bele a rendőrséget azoknak a letartóztatásába, akik egyfelől Medgyessy Péter vagy az Európai Unió, másfelől

az önkényuralmak között megfelelést találtak, s ezt egy tüntetés (tömeggyűlés) látványos tábláján demonstrálták, vagy olyan plakátokon és szórólapokon, amelyek az Európa Unió-s csatlakozásról döntő népszavazás előtt a „nem”-re szólítottak fel. Nem véletlen, hogy az egykori hálózat titkosügynöke (Salgó László) felügyelte rendőrséget hatalmi ösztönei és túlbuzgósága egymás után hajtja bele lényegében ugyanabba a csapdába. Hiába mentette fel a táblás demonstrálót a bíróság arra hivatkozva, hogy az önkényuralmi jelképek használata csak akkor törvénysértő, ha azzal az eszmét (a kommunizmust) dicsőítik, itt pedig éppen ennek ellenkezője történt, alig pár hét múlva a rendőrség ugyanezért – s ugyanolyan alaptalanul: önkényuralmi jelképek „használatáért” – bilincselte meg, hurcolt el, hallgatott ki embereket, tartott házkutatásokat, kobzott el plakátokat és szórólapokat. A Népszabadság alábbi, rövid tudósításából is kiviláglik, hogy a horogkereszt és a vörös csillag egymás mellett szerepelt, márpedig bajosan lehet állítani, hogy ép eszű ember egyszerre dicsőítene, „terjesztené” mindkettőt; tehát vagy elmebetegekkel állunk szemben, ami nem rendőrségi ügy; vagy az önkényuralmi jelképek (no meg az Európai Unió) lejáratajáról, ami szintén nem rendőrségi ügy.

„Tegnap a Szabad Magyarországért Mozgalom két aktivistáját előállította a rendőrség, mert önkényuralmi jelképeket – horogkeresztet és vörös csillagot – ábrázoló plakátokat helyeztek el a fővárosban, a Déli pályaudvar környékén. A rendőrök a helyszínen csaknem háromszáz plakátot foglaltak le; ezek mindegyike az európai uniós csatlakozás elutasítására szólít föl. A rendőrség sajtóügyeletesének közlése szerint a két férfi ellen önkényuralmi jelképek használata vétség gyanújával indítottak eljárást, kihallgatásuk után szabadon védekezhetnek.”¹⁸

A kétféleképp megtorló mechanizmus részben alulról (tömeg), részben felülről (párt- és kormányhatalom) nyer erős támogatást, de nem kevésbé oldalról (média) és kívülről (Amerika, Európa); egymástól nem függetlenül, de mégsem valamiféle közvetlen irányítás vagy jól megszervezett napi kapcsolat („összeesküvés”) keretében.

Támogatás alulról: önjáró társadalom

Az egyik, ugyancsak figyelemre méltó eset azt bizonyítja, hogy a megdolgozott gondolat odalent teljesen magától, önként teszi a dolgát. Az utcai fénymásoló cégnek az az alkalmazottja, aki egy amúgy bejelentett tüntetés szórólapja miatt értesítette a rendőrséget, mindenféle összeesküvés és felsőbb utasítás nélkül, állampolgári felelősségtudattól áthatva cselekedett. Nem mellékesen: a demonstráció a magyar kormány fejének (Medgyessy), az MSZP elnökének és egyben magyar külügyminiszternek (Kovács), valamint az egykori szabad demokrata köztársasági elnöknek (Göncz) a román miniszterelnökkel való közös koccintásának szólt, amelyet történetesen Erdély elvesztésének gyásznapiján (román szempontból: megszerzésének ünnepén) ejtettek meg. Az

eljáró (szórólapot elkobzó) két rendőr, az őket kiküldő ügyeletes tiszt elvileg csupán – mindenki a legjobb tudása szerint – feladatát, kötelességét teljesítette. A kétmércés felfogás szöge ott bújik ki a zsákból, hogy a fénymásoldáktól a rendőrségekig láthatólag azok vannak számbeli fölényben, akiknek eszébe nem jutna, mondjuk, egy Orbán-ellenes tüntetés szórólapját „ügy” szintjére emelni.

Amint az a 2002. évi őszi választásokon bebizonyosodott, az egész országban egyelőre többségben vannak azok, akik együtt tudnak élni azzal a tudattal, hogy miniszterelnökük a leváltott rendszer egyik meghatározó figurája volt, immár nem csak miniszterelnök-helyettesként, de szigorúan titkos (fedett) ügynökként is. Amíg a kormány el tudja adni ígéreteit, amíg látványos pénzosztásokkal (pl. „kormányváltó” – a Fidesz által „elvett”, s az MSZP által „visszaadott” – 19 ezer forintokkal) és látványos cirkuszokkal (pl. „Eu-fóriá”-val) ki tudja játszani a választók éberségét (és el tudja odázní a valódi reformokat); amíg a szocialisták egyszerre tudnak a legnagyobb vagyonátmentők („lenyúlók”) és a korrupcióellenes „üvegzséb-törvény” hiteles meghirdetői (és megalkotói) lenni; addig tudomásul kell venni, hogy a kormánykoalíció és pártjai kétmércés hatalmi játékaikhoz komoly „társadalmi” támogatottság (háttér) áll rendelkezésre. Kérdés, hogy meddig.

Támogatás oldalról: kétmércés média

Egy darabig bizonyosan segít a média hasonló fogékonysága: nem a valóság gondos megismertetésére törekszik, hanem a látszatok valóságként való eladására. A Magyar Televízió Híradója sok tekintetben a késő-kádári idők televíziójára emlékeztet; az egész köztvé pedig egyre inkább a kereskedelmi televíziókra. 2003 áprilisában, az iraki háború tetőzése idején az esti Híradó vezető híre napokon át az volt, hogy még nincs A-vírusos megbetegedés Magyarországon; a változatosság kedvéért két naponként beszámoltak egy-egy gyanús esetről, a következő napokon meg arról, hogy mégsem, vaklárma volt. Megint csak valószínűsíthetjük, hogy (sajnos) nem volt szükség utasításra (direktívára) egyik koalíciós párt központjából sem. Annak ellenére sem, hogy az összefüggés (hatásmechanizmus) nyilvánvaló volt: mivel a kormány inkább támogatta Amerikát és az iraki háborút, mint nem, a magyar közvélemény (legalábbis döntő többsége) viszont egyértelműen elutasította, igencsak „politikus” megoldás volt a konfliktus másodlagossá degradálása, elrejtése a hírözön közepébe.

A Kádár-féle szocializmus azon a ki nem nyilvánított kompromisszumon alapult, hogy aki nem ártja bele magát kéretlenül (oda nem illően) a politikába, az nyugodtan élvezheti a gulyáskommunizmus szerény, de mégiscsak valóságos anyagi örömeit. Az a tény, hogy a magyar köztvét ma ellepték a kereskedelmi tévék különböző rendű és rangú munkatársai (beleértve a Juszt- és Friderikusz-féle, egyébként kétségkívül tehetséges sztárokat), s az a tény, hogy a Baló

György vezette A Hét című politikai magazinműsort minden igényessége és kultúráltsága ellenére megszüntették, csak hogy helyet szorítsanak egy – nagyobb nézettségűnek remélt – politikai shownak, azt engedi sejteni, hogy a fő vezérlőelv a kincstári televízióban ismét a régi: minél jobban szórakozik a közönség – minél több a cirkusz, és minél kevesebb a tovább gondolható gondolat – annál jobb. Újra megengedem: a vezérlőelvet nem megfontolt politikai taktikák (netán stratégiák) formálják, hanem az ösztönös igazodások, a viszonylag olcsó és kényelmes (közönségmanipuláló, tömegbolondító) divatok, az anyagiak (a nézettség és tetszés mögött a reklámbevétel) központi szerepe.

Mint ahogy a kereskedelmi tévék is ugyanebből a megfontolásból álltak rá a valóságshowkra. Nyugodtan kizárhatjuk, hogy bárki közülük rájött volna arra, amire a társadalomtudós Hankiss Elemér: „Megint kettészakadt az ország. Hála istennek. Mert most nem ott szakadt el, mint korábban. Nem a szegfűk és narancsok háborúja ez most, hanem a big brotheresek és a valóvilágosok, a Szabolcs-pártiak és a Majka-pártiak, az egészset utálók és az egészset imádók között.”¹⁹

A rövidlátó politikának természetesen ínyére van a dolog. Tölgyessy Péter politológus, a Fidesz országgyűlési képviselője (aki azonban sokat ad gondolkodása pártatlanságára) úgy véli, hogy „a társadalom többsége a demokratikus átmenet idején a tévé előtt követte az eseményeket, a politikai elit pedig hamar rájött, hogy társadalmi reformok helyett álmokkal és ígéretekkel nyerhet”²⁰. Ehhez pedig elengedhetetlen segítséget nyújt a magyar média. Tölgyessy szerint a hazai modern demokrácia ’98-ban kezdődött, „amikor a húszas, harmincas évekre jellemző balkáni tekintélyelvű, százezrek mozgósítására építő, a valóság helyett a médiában zajló politizálás kezdődött”. Habár a „balkáni” jelző nem tűnik helyénvalónak (Hitler és Mussolini aligha a Balkánt vette példaképül), a megállapítás lényege igen. S értelemszerűen a két nagy pártra (és szoros szövetségeseikre) egyaránt. Lényegét tekintve igaza van Lányi András írónak is, aki (ugyanazon a konferencián, ahol Tölgyessy) a mostani helyzet legfőbb veszélyének a demokratikus nyilvánosság megszűnését nevezte. Szerinte „a két nagy politikai erő és a hozzájuk tartozó értelmiségiek és vagyoni csoportok két, egymástól elkülönülő nyilvánosságot működtetnek, amelyeknek nincs szükségük arra, hogy egymással vitatkozzanak”²¹. A nyilvánosság sérülésének fokát jól tükrözi az a párhuzam, ami a kádári idők és a mostani, pártokra szakadt média cenzúrája között jogosan vonható: akkor is, most is a (pártos) kinevezések garantálják a kívánatos irányvonalat és szűrőket. Nem véletlen, hogy immár gyakorlattá vált: minden kormányváltást követően személycserék tömkelege zajlik a közszolgálati médiumoknál. A korábbi időkhez képest a legnagyobb különbség, hogy ma már a politika csak az egyik szempont; nem kevésbé jelentős tényező, hogy az állami pénzekből ki ad, kinek, mekkora megrendelést, s kinek mekkora lehet ebből (a megbízásokból) a saját haszna.

Kádári technokraták: fideszes hasonulás

Csak látszólag nem tarozik szorosan témánkhoz – a kettős mérce vizsgálatához – Szalay Erzsébet szociológus (nem véletlenül ugyancsak az említett konferencián tett) megállapítása, mely szerint rendszerváltásunkat tekintve „nem nyertesekről vagy vesztesekről, hanem kizsákmányolókról és kizsákmányoltakról beszélhetünk”, s az „újkapitalista” társadalom kiépülése „a verseny kizárásával, a szociális jogok megnyirbálásával, és politikai felhatalmazás hiányában zajlott”. Szalay szerint a nemzetközi pénzügyi-gazdasági elitek által kiválasztott késő kádári technokraták az eredeti tőkeátcsoportosítás révén a társadalom többségétől annak kisebbsége felé „szivattyúzták át” a tőkét, „azaz egyesek azért tudtak kiemelkedni, mert mások alulmaradtak”.²²

A kétmércés hatalmi mechanizmus jellegzetességei szempontjából három fontos következtetésre juthatunk az inkább a baloldalhoz kötődő, ám független gondolkodására ugyancsak érzékeny Szalay segítségével. Az első: az átszivattyúzásban a kádári technokraták játszották az úttörő szerepet. (Vö.: Horn Gyula az MSZMP KB 1989. július 23-24-ei ülésén: „A feladat a pártvagyon minél nagyobb részét átmenteni. És úgy továbbvinni, hogy a pártjelleg eltűnjön, de a párt rendelkezésére álljon!”) A második következtetés az elsőből adódik: az említett két nagy politikai erőnek nem azonos a felelőssége a demokráciát veszélyeztető kettős nyilvánosság kialakulásában (Lányi), a szociális jogok likvidálásában (Szalay), a társadalomnak a (főképp a) gazdasági elittel szembeni védtelenségében (Szalay). A valóság helyett a médiában való politizálást (Tölgyessy) a fiatal demokraták éppen abból a megfontolásból kezdték el, hogy szemben a szocialistákkal, nem volt elégséges társadalmi beágyazottságuk; a kayaibrahimos gazdasági háttérépítést pedig azért, mert nem volt elégséges gazdasági támogatottságuk. Azért sem érheti vád a Fideszt, amiért – ahogy Tölgyessy ugyanott kifejtette – „Orbán Viktor ráérezett arra, hogy az emberek igazságra, rendre és vezérre vágnak; örülnek a szimbólumoknak, és annak hogy nyíltan felvállalhatják a harmincas évek magyar jobboldalának világképét”. Negyvenöt évnyi balos elnyomás után egyenesen progresszívnek kell tekintenünk azt a szerepet, amely a politikában, médiában, kultúrában a másik oldal helyzetbe hozására törekedett. A damaszkuszi út kétségkívül létező valami, el kell fogadnunk, hogy – egy rendszer megváltozása nyomán – az egyének gyökeresen, őszintén világnézetet válthatnak. Ehhez viszont olyan rendszerváltozásra van szükség, amely kikényszeríti a gondolkodási mechanizmusok kicserélését, a hatalmi reflexek féken tartását.

Ez a rendszerváltás több okból sem volt ilyen. A kényszerítést vagy a jó példák közvéleményen keresztül nyomása, vagy a hatalmi erőellensúly végezheti el. A

Fidesz nem vállalta azt a kockázatot, hogy minden ízében fedhetetlen demokrata pártként legyen az a rendszerváltoztató párt, amely a Kádártechnokraták hatalmával szembeszáll. Teljesen világossá vált számára, hogy maradéktalanul demokratikus és törvényes úton nem tehet szert kellő versenyképességre; s éppen a baloldal kettős mércéje (no meg a hamarosan tárgyalandó, harmadikként adódó következtetés) miatt. Médiatúlerejénél fogva, s régóta gyakorolt hatalomtechnikái révén az antinacionalista (balliberális) tábor sikeresen vádolta meg mindazokkal a „bűnökkel” az Antall-kormányt és támogatóit, amelyeket saját maga követett el; így foglalta volna el a jobboldal a médiát, így vált állításuk (sulykolásuk) szerint antidemokratikussá, diktatórikussá, kirekesztővé, korrupttá. Mindennél jobban jellemzi a kétmércés helyzetet, hogy miközben a szocialisták buzgón követték Horn Gyula útmutatását, több mint egy évtized múltán a fideszes Várhegyi Attila volt az első magas rangú pártpolitikus és országgyűlési képviselő, akit gazdasági ügyben bírósági ítélet marasztalt el.

Azáltal azonban, hogy a Fidesz a média, a gazdaság és a kultúra területén saját hadállások (klientúra) lendületes kiépítésébe fogott, noha sikeresen megtörte a baloldali hegemoniát s ezzel nagy szolgálatot tett a demokráciának, ugyanakkor óhatatlanul hasonult (kétmércés) ellenfeleihez. Emiatt pedig elveszítette a nyomásgyakorlásnak azt a lehetőségét, amelyet a közvéleményen keresztül fejthetett volna ki. Az is bizonyos azonban, hogy ennek a nyomásgyakorlásnak a hatását nagyon komolyan gyengítette volna egy olyan tényező, amelyre eddig csak utaltunk.

Itt térünk vissza a Szalay Erzsébet megállapításából adódó harmadik következtetéshez: a nemzetközi pénzügyi-gazdasági elitek meghatározó szerepéhez.

Kétmércés hatalomgyakorlás: nyugati támogatással

A kétmércés (antidemokratikus, megtorló) hatalomgyakorláshoz a mai balliberális oldal felmérhetetlen jelentőségű külső (nemzetközi) támogatást élvez. Mondhatnánk, magától értetődő, hogy minden Magyarországon kívüli ország és (politikai, gazdasági) hatalom abban érdekelt, hogy ha választhat, saját erejét, befolyását, hasznát növelje a magyar nemzetével szemben; vagyis abban érdekelt, hogy a magyar „antinacionalistákat” támogassa a magyar „nacionalisták” ellenében. Nos, a rendszerváltozás eddigi története során végéig ezt tapasztaltuk. A „demokrácia”, a „sajtó- és szólásszabadság”, az „általános emberi jogok”, a „kisebbségi jogok” felkent igehirdetői, a neves nyugati (amerikai és európai) demokráciák minden további nélkül szemet hunytak és hunynak a balliberálisok hatalmi reflexeinek (kétmércés politikájának) cáfolhatatlanul antidemokratikus megnyilvánulásai felett; mint ahogy nem hunytak szemet a jobboldal vélt vagy valós „antiszemitizmusa”,

„nacionalizmusa” felett, sőt, „szükség esetén” maguk igyekeztek ügyet kreálni (miként ezt Orbán Viktor vonatkozásában láthattuk).

Könnyen lehet azonban, hogy az igazság még ennél is vaskosabb és drámaibb. Nem valamely bulvár lap, hanem – mint Lovas István Heti sajtószemléjéből megtudjuk – „Az amerikai befektetők legnagyobb példányszámú” napilapjának (Investor’s Business Daily) irodavezetője tekinti át, kik is az Egyesült Államokat támogató volt kommunista országok vezetői (ill. kik is az Egyesült Államok támogatóitjai)²³:

„Magyarország miniszterelnöke a szocialista Medgyessy Péter, aki D-209 kódneven kémkedett a szovjet éra titkosrendőrségének. Medgyessy múlt évi megválasztása a második eset volt, hogy az Egyesült Államok visszasegítette a hatalomba a szocialista pártot... A hidegháború vége óta az Egyesült Államok több milliárd dollárt költött arra, hogy Kelet-Európában a neki megfelelő kormányok alakuljanak meg.”

Hogyan és kik által? A cikkíró erre is kitér. Sorosról azt írja (szemlézi Lovas), hogy ebben a munkában a legaktívabb szerepet kapta, és Kelet-Európában a Soros-féle alapítványok a „legbaloldalibbak”. És most ismét szó szerint (Lovas fordításában) idézve:

„Az intézet sok gondot fordított arra, hogy azonosítsa a jó fiúkat és a rossz fiúkat. A jó fiúk amerikai támogatást kapnak, míg a rossz fiúkat ujjal rájuk mutogatva hibáztatják.”

Ugyancsak Lovas lapszemléjéből, ezúttal a New York Timesból értesülhetünk arról, hogy egy világszerte ismert baloldali értelmiségi, a néhai francia elnök, Mitterand tanácsadója (Régis Debray) hogyan vélekedik az Egyesült Államokról (röviden: „elavult gondolkodású fundamentalista”), és a kelet-európai vezetőkről. Utóbbiakra utaló egyetlen mondatában ezt írja: csatlósnak képezték ki őket, azért támogatják most az USA-t.²⁴ E vélekedésnek számunkra azért van különös jelentősége, mert nem Magyarországon és nem a jobboldalon hangzott el; s mert a balliberális kettős mérce mostanság tapasztalható (hamarosan bemutatandó), elképesztő tobzódásának éppen az lehet az egyik oka, hogy önértékelés és valóság fényévnnyi távolságra került egymástól.

Hogy milyen a valóság, ennek lehetséges „olvasatát” (eddigi képét) egészítsük ki (befejezésül) még egy Lovas-szemlével. Tanulságos volta miatt teljes egészében idézem az European Foundation cikkéből nyert megállapításokat.

Isten hozta az Új Európában címmel az európai ügyekre szakosodott, kéthetente megjelenő kiadvány felsorolja, hogy kik vezetik azokat az országokat, amelyeket Donald Rumsfeld amerikai hadügyminiszter az „Új Európához” tartozó országoknak nevezett. Albániát azon Enver Hodzsa pártja kormányozza, amely negyven éven át Európa legundorítóbb diktatúráját tartotta fenn. Bulgária elnöke volt kommunista. Horvátország elnöke a régi, szocialista Jugoszlávia legutolsó kommunista elnöke, míg miniszterelnöke az ottani KISZ ideológiai titkára volt. Észtország jelenlegi elnöke az Észt Szovjet Szocialista Köztársaság korábbi elnöke. Litvánia miniszterelnöke a Litván Kommunista Párt Központi Bizottságának miniszterelnöke. Macedónia kormánya volt kommunisták kezében van. Románia elnöke Ceausescu idején a román KP Központi Bizottságának tagja volt. Szlovákia elnöke a Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja volt és húsz éven át helyi kommunista vezető. Szlovénia jelenlegi elnöke elődjének helyettese volt, aki pedig 1986 óta volt Szlovénia kommunistáinak vezetője. Ennyit a vilniusi tízről. Ami az iraki háborút elsőként támogató Lengyelországot és Magyarországot illeti, Lengyelország miniszterelnöke és elnöke a „keserű vég” eljöveteleig kommunisták voltak, „Magyarország miniszterelnöke pedig a KGB magyarországi megfelelőjének volt ügynöke”²⁵

Ha a világ vezető superhatalmának, az Egyesült Államoknak (ráadásul) republikánus párti elnöke (jelesül Bush) feltűnő szívéllyességgel, mondhatnánk, tárt karokkal fogadja „a KGB magyarországi megfelelőjének volt ügynöké”-t (amint ez Medgyessyvel történt), akkor a szocialisták és támogatóik önértékelésekor többé-kevésbé homályba vesznek azok a normák és minták, amelyeket akár a hazai politikai ellenfelek, akár a demokrácia, a szabadság, az igazság, az erkölcs és a jó ízlés (többé-kevésbé elvont) eszméi állítanak mérce gyanánt. Amikor az EU tárgyalási főbiztosa (Günter Verheugen) státustörvény dolgában merevebb és szigorúbb („antinacionalistább”) a magyar külügyminiszternél, az Magyar Szocialista Párt elnökénél (azaz Kovács Lászlónál, aki a „nemzeti közép” szavazóira is kénytelen tekintettel lenni), akkor a balliberális országglóink nyugodtan – és logikusan – levonhatják azt a következtetést, hogy semmivel nem kevésbé európaiak az uniócsinálók nál. Nem nemzet- és kisebbségellenesek, ha a határon túli magyar kisebbségeket lényegében sorsukra hagyják; nem demokrácia-ellenesek, amikor a forgalom megzavarása címén nem engednek tüntetni az iraki háború ellen, hiszen New Yorkban és Londonban is ugyanezt cselekedték; nem antidemokratikusak, ha titokban (Medgyessy által, de Kovács tudtával) levelet írnak alá az USA háborús politikájának támogatására, hiszen a fél Európa hasonlóképpen tett; mindenekelőtt a demokrácia másik eszményített országa, az Egyesült Királyság, ahol pedig a közvélemény elsőprő többsége ugyancsak hangot adott

háborúellenességének. Miért is akarnának volt kommunisták demokratábbak lenni a demokratáknál?²⁶

Európa-kampány: kétmércés tobzódás

Ilyen kül- és belpolitikai helyzetben érthető, hogy a balliberálisok a számukra nagyobb erkölcsi és anyagi elismeréssel kecsegtető, ráadásul kisebbnek tűnő ellenállás felé haladnak: szemüket Amerikára és Európára függesztik, az ottani kívánalmakhoz igazítják magukat, s ugyanezeket a kívánalmakat (normákat) igyekeznek a magyar választókkal is elfogadtatni. Pénzt és energiát nem kímélve.

Amerika és Európa – hitük szerint – az a vonatkozási pont, amely ha jó nekik, egykori kommunistáknak és szövetségeseinek, különösen jó kell legyen ellenfeleiknek, akik a szocializmus vasfüggönyén kikukucskálva mindig is az amerikai és európai rend (szabadság és gazdagság) után áhítoztak. A rendszerváltozás elindulásakor ez az Amerika és Európa volt az etalon, a mérce, amely megmutatta, milyenek akarunk lenni, hová szeretnénk eljutni. „Európába, de mindahányan” – szölt az MDF egyik neves alapítójának (Csengey Dénes) jelszava.

A balliberálisok tehát biztosra mentek, amikor hallgattak ösztöneinkre, s mindent egy lapra, az EU-hoz való feltétlen és eufórikus csatlakozásra, a csupa nagy betűs IGEN-re tettek fel. Sikeresnek látszó eseményhez (ügyhöz) egyébként is minden politikai erő igyekszik hozzákötni a maga csónakját; most azonban – a ráción túl – ugyancsak az ösztönök dolgozhattak. A volt kommunista (akárcsak egyenes ági vagy szellemi leszármazottja) a lelke mélyén sejti (az okosabbja talán pontosan tudja), hogy az ő, rendszerváltozáskor kezdődött vesszőfutása akkor és azzal ér véget, amikor Magyarország hajója az Európa Unió nevű révbe ér; amikor Európa kommunistái szabadon elvegyülhetnek; amikor már azt is nehéz lesz áttekinteni, mi van és mi lesz, nemhogy a múlt bogozgatására maradna figyelem. Az események alakulása (a kétmércés tobzódás) tekintetében azt azonban egyenesen szerencsétlenségnek tekinthetjük, hogy a volt kommunistáknak megadatott: az új, demokratikus Magyarországot maguk kalauzsolhatták az EU-birodalomba.

Nem kisebb következménye lett ennek, mint hogy a jövőnkét eldöntő 2003. április 12-i népszavazáson a választásra jogosultak tetemes hányada (több mint fele, közel 54 %-a) nem jelent meg.

Nem jelent meg, mert George W. Bush tárt karokkal, feltűnő szívélyességgel fogadta Medgyessy Pétert, a D-209-est. A magyar miniszterelnök pedig nem sokkal később nyolcadmagával aláírta azt a levelet, amely hitet tett a háborút szorgalmazó amerikai elnök mellett. Az amerikai elnökben csalódni:

Amerikában csalódni. Amerikában csalódni: a nyugati liberális demokráciákban csalódni.

Otthon maradtak, mert a KGST, a Varsói Szerződés, a Szovjetunió, a Párt feltétlen hívei szájából a túllihegett EU-fória egy idő után tömény ízléstelenségnek – mértéktelen szolgálalkúságnak – hatott.

Otthon maradtak, mert a koalíció arányt tévesztett kampányolói, miközben szent áhítattal rebegték el (és rebegtették el „híres” és „egyszerű, hétköznapi” emberekkel) az Európai Unió nevét (a „Mennyeek országá”-ét, ahova odaadó hívőként bebocsátást nyerhetünk), régi kommunista (egyeduralkodói) reflexek szerint cselekedtek: a köz forintmilliárdjait költötték – jobbára bővli – propagandára, a köz teljesen egyoldalú befolyásolására, az IGEN felé való módszeres és kitartó terelésére. Egyetlen fillért sem adtak ugyanakkor azoknak a szervezeteknek, akik a NEM-et hirdették, propagálták volna; azoknak a (parlamenten kívüli) pártoknak a képviselőit pedig, akik a NEM mellett döntöttek, kizárták a szavazatszámlálás lehetőségéből. Ismét tanulságos dolog figyelni rá, hogy ez az egész nem egy kidolgozott, előre látó politikai taktika, netán stratégia mentén történt; s voltaképp ez a legaggasztóbb. Bizonyos jelek (információk) egyértelműen azt igazolják, hogy ezt erkölcsileg, a „politikailag korrekt” szempontjából is így tartották helyénvalónak. Amikor az egyik Keresztútzben – még a népszavazás előtt – feltettem a kérdést Kuncze Gábornak, hogy mint a kisebbségek iránt fogékonyságot mutató, liberális párt, az SZDSZ hogyan mehetett bele abba, hogy a NEM mellett kampányolók, pénz híján, ne hallathassák a hangjukat, a párt elnöke a következőt felelte: egyrészt úgy látja, hogy ők is hallathatták; másrészt ő beutazta az egész országot, de egyetlenegy valós érvet nem hallott a csatlakozás ellen.

A demokrácia eszméje, ugyebár, abból indul ki, hogy nem lehet eldönteni, kinek van igaza, ezért lehetővé kell tenni, hogy a társadalom számára fontos kérdésekben mindenféle nézet megfelelő nyilvánosságot kapjon, s a szükséges ütköztetések, viták után majd dönt a többség. Ahol egy kampány során az egyik oldalt média- és országszerte kihangosítják, a másik oldal meg csak hébe-hóba, másokkal megosztva juthat nyilvánossághoz, vagy még így sem, aligha helyes az ittenieket azzal nyugtatni, hogy hiszen te is beszélhettél. Az egyik e-mailes (azaz e-postás) listán jutott el hozzám az alábbi tanulságos levél:

„Nemrég fejeződött be az MTV1-en az Élesben című vitaműsor, melyben két fél (tábor) szokta volt ütköztetni véleményét. Keddenként az EU csatlakozás témában erősködtek a két oldal emberei, ki tud hitelesebben szerepelni a nézők előtt. Szokássá vált, hogy a NEM képviselőiben a Szabad Magyarországért Mozgalom vagy egy társszervezete, a Pajzs Mozgalom delegálja a képviselőket, a szakembereket. A múlt héten körvonalazódott, hogy a Pajzs Mozgalom fog beszervezni embereket. Méghozzá nem is kisebb témában, mint „Művészek az EU csatlakozásról”. Már hozzáláttunk a „Művészek” toborzásának, ekkor kaptuk a felszólítást: Állj. Kiderült,

hogy fentről leszóltak – véleményünk szerint –, többé nem küldhetünk embereket, nem vehetünk részt a műsorban.

Nem kis várakozással ültem le ma a TV elé, hogy vajon ki képviseli a NEM oldalt egy olyan műsorban, ahol az ellentétes gondolkodók ütköztetik véleményüket. Hiszen a műsor neve is találóan: Élesben. Megdöbbenésemre, ugyanabban a stúdióban, ugyanaz a név alatt, ugyanazzal a műsorvezetővel ment a műsor. Azonban csak az IGEN oldal volt képviseltetve. Többen közülük akik már reklámokban is arra buzdítanak minket – valami megmagyarázhatatlan érveket felsorakoztatva –, hogy szavazzunk igennel.

Bár nem sok hatása lesz ennek a levélnek, de HATÁROZOTTAN TILTAKOZOM ezen diktatórikus megoldások ellen, melyek a múltkori rendőri plakát-elkobzásban és a mostani letiltása a NEM oldalnak a műsorban, kerekedtek ki! Nagyon sajnálom, hogy ma – 2003-ban –, Magyarországon a kormány olyan diktatórikus megoldásokkal hallgattatja el a másik oldalt, mint az előző – általunk is megélt – diktatúrák!

Részben megértem a kormányt, mert az való igaz, ha a NEM oldal annyi forrásból tudott volna kampányolni mint az IGEN, az állás meglehetősen fordított képet mutatna. Azonban ez már más téma...

Baráti üdvözléssel: Sztankó Dániel

De ennél is lényegesebb: nemhogy egykori kommunistáinknak, de újdonsült liberális demokratáinknak sincs a vérében, hogy ha demokráciát játszunk, akkor teljesen érdektelen, kinek van igaza; mindenkit úgy kell kezelni, mindenki véleményét úgy kell tisztelni, hogy akár neki is lehet igaza (vagy: lehet igaza akár neki is). A koalíciós pártok – támogatóik – viselkedésében nyoma sem volt ennek. Legalábbis a népszavazás előtt. Utána már akadt azért SZDSZ-es politikus (nem mellékesen Kuncze Gábor pártbeli riválisa, Bauer Tamás) aki belátta: az, hogy a kampányra elkülönített költségvetési pénzből a kormány nem jutott semmit a nemleges szavazat híveinek, „súlyos alkotmányossági kérdés is”.

„...ha az Országgyűlés kiír egy népszavazást, és a kormány költségvetési pénzt különít el a kampányra, a teljes összeg akkor sem fordítható az egyik válasz híveinek kampányára, ha minden parlamenti párt e mellett foglal állást. (Mint ahogy az sem fogadható el, hogy a szavazatszámoló bizottságokba csak a parlamenti pártok küldhetnek tagokat, a nem mellett állást foglaló parlamenten kívüli pártok vagy bejegyzett társadalmi szervezetek pedig nem, vagy hogy a kormány »társadalmi célú« hirdetéseket adhat fel a médiában, míg a »nem« hívei politikai hirdetést, magasabb tarifával.) De ez nem csak alkotmányossági szempontból kifogásolható, hanem a népszavazás eredményessége szempontjából is hátrányosnak bizonyult.”²⁷

Népszavazás *előtt* pusztán már az is skandalum volt, hogy az Fidesz feltételeket fogalmazott meg a csatlakozáshoz; mintha bizony a már bent lévőknek ugyanaz lett volna az érdekük, mint a csatlakozásra váróknak; mintha bizony csak

Magyarországnak (meg a többi várakozónak) lett volna érdeke a csatlakozás, a bent lévők pedig csak szívességet tettek volna. Mintha bizony nem jól felfogott politikai (nagyhatalmi) és pénzügyi (multinacionális) érdekek húzódnának meg az egész európai egyesülési akarat mögött, amelyhez minden kis országnak, nemzeti államnak csak nagyon óvatosan, nagyon körültekintően (jól megszabott feltételekkel, jó szerződésekkel) szabad csatlakoznia. Nem az utca csöcseléke vagy a jobboldal renitensei, hanem egy alkotmányjogász (Sajó András) bírálta az Országgyűlést azért, „amiért az EU-csatlakozással kapcsolatos alkotmánymódosítással minimális ellenőrző jogkörét is feladta”²⁸.

Ha nem különféle ösztönök, kétmércés lélektani és hatalmi mechanizmusok dolgoztak volna eufóriásainkban, hanem valóban felelős politikai megfontolások, akkor nem kerülte volna el a figyelmüket az a különleges szigor (s nem hagyták volna minden válasz nélkül), amellyel az EU legfőbb döntőkei a létrejövő struktúrát igyekeznek bebetonozni: az unióból kilépni bármely országnak csak úgy lehetne – azon túl, hogy két év „felmondási” időt kell letöltenie –, ha a tagországok kétharmada ezt jóváhagyja. Az a tény azonban, hogy ezzel a Fidesz politikusai sem foglalkoztak, s az a tény, hogy a minimális ellenőrző jogkör feladását a Fidesz országgyűlési képviselői is megszavazták, arra utal, hogy érdekfelfogás és (geo)politikai orientáció tekintetében valójában nincs lényeges különbség a két pártelit között; az egyiknek valamivel több a fogékonysága és szabad vegyi értéke a „nemzeti”, a másiknak pedig az „internacionalista” értékek és érdekek iránt. Hogy ez a „valamivel” az ország egészének jövője szempontjából mit és mennyit jelent, nyilván nehéz lenne megjósolni; a jobboldal (a „nemzeti” törzs) önbecsülése szempontjából azonban valószínűleg továbbra is sokat.

A Fidesz feltételszabásai s egyes médiaharcosainak (Bayer Zsolt, Bencsik András) nyílt EU-szkepticizmusa és csatlakozásellenessége arra elegendőnek bizonyultak, hogy a lehetséges NEM-ek száma megszorodjék, arra viszont elégtelennek, hogy a legkisebb mértékben is fékezze a balliberálisok kétmércés tobzódását. Sőt, ennek ellenkezője történt. A NEM-ek számának (közvélemény-kutatások szerinti) akármilyen szerény növekedése riadalommal töltötte el a kormányt és politikai bázisát (ha egy tendencia elindul, ki tudja, leállítható-e), s minden bizonnyal ennek volt következménye, hogy a kelleténél jobban elvetették a sulykot (mondhatnánk: „kimutatták a foguk fehérjét”), s nyúltak olyan diktatórikus eszközökhöz és módszerekhez, amely ellen az iménti levélíró is „határozottan tiltakozott”. Ő szóban is, egyenes véleménynyilvánítással, mások, a többség, rejtve, csendes otthonmaradással.

Ha hiszünk a demokráciában, a sajtó- és szólásszabadság, a kiegyensúlyozott tömegtájékoztató erejében, a szabad akaratú, felvilágosult választópolgárság felelős döntésében, akkor azt is hinnünk és feltételeznünk kell, hogy az efféle polgárságnak a hiánya vagy otthonmaradása nem szolgálhatja sem az országot,

sem az országlók távlatos érdekeit. A hatalomnak, ahogy egy idő után (a külső és belső támogatások megcsappanásával) a szocialista egyeduraltat is el kellett buknia, ugyanígy a kétmércés demokráciával is „szükségszerűen” (azaz reményeink szerint) be kell csödülnie. A közvélemény-kutatások ugyan majd előre is (Szonda Ipsos²⁹), utólag is (Századvég és TÁRKI³⁰) kimutatják a mostani népszavazásokhoz hasonló ügydöntéseken a hetven (Szonda Ipsos), sőt, majdnem nyolcvan százalékos (Századvég és TÁRKI) részvételt, ezek a számok azonban a valóságos (50 százalék alatti) értékekhez viszonyítva csak azt fogják bizonyítani, amire Zsolt Péter szociológus hívta fel fentebb figyelmünket: a félelem jelenvalóságát. Az elszigetelődéstől és megnyilvánulástól való félelem jelenlétét; azét, amely „a törzsi társadalmaktól a modern társadalmak felé fokozatosan csökken”. Azét tehát, amelynek növekedése azt bizonyítja, hogy éppen (újra) távolodóban vagyunk: a modern társadalomtól a törzsi társadalmak felé.

Vissza a kezdetekhez: Sztálin és Szálasi

Kétmércés vizsgálódásunkat Mikulással és Hanukával: két ünneppel kezdtük. Fejezzük be Szálasival és Sztálinnal: két népirtóval, a róluk készült mai kiállításokkal, illetve a hozzájuk való különös viszonyulásokkal. S e viszonyulások természetének megértéséhez tárgyunk mindjárt a megfigyelési kört egy nagy vihart kavart, jellegzetesen kétmércés koccintással.

A Horthy Miklós katonái – Szálasi Ferenc nyilasai című kiállításnak egy határ menti kisváros, Kőszeg adott helyet. Rövid időn belül a magyar média érdeklődésének homlokterébe került. A mértékadó Népszabadság rövid időn belül több mint fél tucatszor foglalkozott vele (ami egyébként nem sűrűn fordul elő egy vidéki kulturális eseménnyel): beszámolt a kiállítás tényéről, a különféle tiltakozásokról (pl. Mazsihisz), elítélő nyilatkozatokról, köztük egy „erkölcsi állásfoglalásról” (Görgey Gábor kulturális miniszter), végül a kiállítás bezárásáról s az elégedett reagálásokról (pl. Mazsihisz és Görgey). Ezen kívül helyett kapott az újságban egy közel féloldalas riport (Hajba Ferenc) és egy cikk (György Péter), majd az utóbbi nyomán egy levélváltás (a megtámadott Bakay Kornél – a kiállítás szervezője – és György Péter esztéta, egyetemi tanszékvezető stb. között). A tiltakozások, támadások, erkölcsi állásfoglalások hangoztatott indoka minden esetben ugyanaz volt: a kiállítás nem taglalja a nyilasok rémtetteit, ezért a tárgyi, írásbeli emlékek voltaképp dicsőítik az elvetemült nemzetvezetőt és embereit.

Szinte ugyanabban az időben nyílt meg a másik kiállítás is, csak ez az ország fővárosában, annak is a szívében, a Nádor utcában, Sztálin halálának ötvenedik évfordulóján. Erről a tárlatról azonban nem születtek médiaszerte elmarasztaló kritikák, nem jelentek meg sem tiltakozások, sem miniszteriális állásfoglalások, sem levélváltások, s mert nem is zárt be a kiállítás, nem támadtak reagálások

sem, amelyek ezért nem is láthattak napvilágot. Talán nem meglepő, hogy ezúttal a Magyar Nemzet volt az, amely ha nem is több mint fél tucatszor, de legalább kétszer foglalkozott a sztálinos bemutatóval; előbb egy rövid beszámolóban³¹, lényegében a kőszegi kiállítás bezárása apropóján (arra figyelmeztetve, hogy a Sztálin-bemutatón is csupán egy A/4-es lapon emlékeznek meg az áldozatokról), másodjára pedig (ugyannak a szerzőnek a tollából) egy féloldalas riport formájában, amelynek újságszélességű címe: *Nem esik szó az áldozatok százmillióiról*. Említésre méltó az igen nagyfokú tudatossággal választott, ugyancsak terjedelmes alcím is (amelynek voltaképp ugyanaz az üzenete, mint a főcímnek): *Kiállítás Budapesten „A drága vezérről és tanítóról”*. *Miért siratták Sztálint Párizsban és Pekingben egyaránt?*³²

Nos, mindkét vezér esetében sokszorosán bizonyított, cáfolhatatlan tény, hogy ténykedésük folytán teméntelen sok ártatlan ember pusztult el (talán nem melleleg: Sztáliné folytán nagyságrenddel több), ráadásul „értékes” baloldaliak és „értékes” jobboldaliak egyaránt (nem szólva most az értékes „oldaltalanokról”). Ennek fényében felettébb különösnek tekinthető, hogy a (még ma is, kétségkívül, inkább balra húzó) magyar politikát és médiát voltaképp a legkevésbé sem háborítja fel az egyik (Sztálin), annál inkább a másik (Horthy és Szálasi) prezentáció. Vajon mi lehet ennek a maga nemében is páratlan kettős mércének a magyarázata?

Kiválóan megvilágítja a kérdés lényegét (alaposságát és jogosságát) a Bakay Kornél és György Péter közötti levélváltás. „Egy pehelysúlyú profival szemben ringbe küldtek több tucat nehézsúlyú, nem sportember gorillát, s most boldogok, hogy nemtelen eszközökkel, mélyen övön aluli ütésekkel padlóra küldték az egyszál magában küzdő ellenfelet” – írja egyhelyütt Bakay. Másutt meg ezt:

„Európa nyugati fele és Amerika kezdettől lényegesen nagyobb szimpátiával viseltetik a baloldaliság és a bolsevizmus iránt, mint a nemzetiszocializmus és a fasizmus iránt. Ezért lehet, a valóban népek és sok tízmilliónyi tömegek gyilkosának, Sztálinnak ma (!) emlékkiállítása Budapest kellős közepén, mindenfajta kritikai észrevétel nélkül. De hiszen ez ki is jár Budapest díszpolgárának.”

Nos, ha egy felelősen gondolkodó embert a Szálasi-bemutatóban valóban az zavar, hogy egy – közvetve vagy közvetlenül, de mindenképp – tömeggyilkosnak állítanak emléket, egy ilyen levél nyomán a legkevésbé, hogy kijelentse: ez is, az is (Szálasi is, Sztálin is) éppen úgy viszolyogtatja és felháborítja. De kurta válaszában György Péter csupán annyit ismer el, hogy „Bakay úrnak egyetlen dologban van igaza: Szálasi valóban nem kormányzó, hanem »nemzetvezető« volt – ezért az elvételért az olvasó elnézését kérem.” György Péter ugyanis jellemzően egyenes ember. Nem jelenthet ki olyat, hogy a Sztálin-megemlékezés szintén viszolyogtatná és felháborítaná, ha egyszer nem.

Ugyancsak nem állíthatja, hogy demokratikus jogérzékét mélységesen zavarja, ha egyszer nem zavarja, hogy a kőszegi kiállítást bombariadókkal zaklatták, lépfene-baktériumokkal fenyegették, az odalátogató Mazsihisz vezetőinek testőrei pedig azt ordították az igazgatónak – a Magyar Nemzet beszámolója szerint-, hogy szétverik a pofáját és vasdorongokkal rombolják le a kiállítást; amikor pedig az igazgató rendőri segítséget hívott, a helyszínre érkezőket Zoltai Gusztáv, a Mazsihisz igazgatója elzavarta.³³

György Pétert ugyanúgy nem nyugtalanítja mindez, ahogy általában a baloldalon lévőket. Szálasi holtában is veszélyes. Sztálin az más.

Természetesen szó sincs arról, hogy a baloldaltól bárki, a legkevésbé is dicsőíteni akarná Sztálint; hát még hogy visszakívánná; vele együtt a (nemzetközi, internacionalista, antinacionalista) szocializmust; a kommunizmust. Csak éppen tőle nem rettegnek. Nem remegnek az emlékeitől, feltámadó esélyeitől. Sztálin az ő vezérük volt, az ő életük, netán az ő haláluk, de mindenképp a sajátjuk. Ők csinálták (ők dicsőítették), s ők nem fogják még egyszer megcsinálni (dicsőíteni). A kezükben, biztos helyen van: ezért nem idegesek tőle.

Szálasi viszont soha nem volt az övéké. Nem ők csinálták, nem volt a vezérük, nem volt az életük. Annál inkább a haláluk. Ezért rettegik mind a mai napig. S vele a nemzeti szocializmusból a nemzetit: a nagyon magyart. A nagyon fajvédőt. A nagyon fajüldözőt.

Nincs is ezzel semmi baj. Sőt: így is van rendjén.

Ha közben nem dolgozna a kettős mérce.

A baloldal, ugyancsak helyesen, elvárja, hogy megértsék és tiszteletben tartsák rossz emlékeit, remegéseit, netán undorát és hányingereit. Bakay Kornél úrtól és mindenki mástól, szintén helyesen, elvárja, hogy amikor ötvenvalahány év múltán közszemlére teszi Szálasi és nyilasait, ne felejtse el gondosan odailleszteni közéjük amúgy feledhetetlen rémtetteiket is. Még az az önvédelemként felfogható harciasság sem ítélné el, amellyel a sajtó szerint³⁴ Karsai László történész készült a relikviákat tartalmazó vitrineknek nekiesni. Sőt, bizonyos értelemben³⁵ még az a „közfelháborodás” is üdvözlendő, amelynek nyomán a kőszegi Jurisics Miklós Vármúzeum igazgatója, a kiállítás rendezője (Bakay) a következő levelet volt kénytelen megírni felettes szervének, a Vas Megyei Múzeumok Igazgatóságának:

„Váratlan fordulat következett be a katonakiállításokkal kapcsolatban, mivel a kiállított tárgyak és dokumentumok jelentős többségét kölcsönző magángyűjtők a médiumok által gerjesztett nyomasztó légkörre hivatkozva visszavonták kölcsönzési engedélyüket,

és záros határidőn belül követelik vissza a saját tulajdonú műtárgyakat. Ezért nem tehetek más, mint hogy a Horthy Miklós katonái – Szálas Ferenc nyilasai kiállítását 2003. április 19-i hatállyal bezárom.”³⁶

Ugyanennek a baloldalnak azonban jobbra eszébe se jut megértést és tiszteletet tanúsítani a másik oldal rossz emlékei, remegései, netán undorai és hányingerei iránt. A népirtás és társai nála is csak egyetlen kis papírra szorítkoznak. De ettől még sem médiumok, sem politikusok, sem civil szervezetek nem gerjesztenek nyomasztó légkört; nem születik miniszteriális „erkölcsi állásfoglalás”; nem támadják le „nehézsúlyú gorillák” sem a tárlat gazdáját (a Nyílt Társadalom Archívumát), sem ennek vezetőjét (Rév Istvánt, a Közép-európai Egyetem igazgatóját), sem a Soros Alapítványt (az egyetem működtetőjét), sem Soros Györgyöt (az alapítvány pénzelőjét); viszont nem is zár be idő előtt Budapest díszpolgárának, a népek nagy hóhérének, Joszif Visszarionovics Sztálinnak a nagyszabású emlékkiállítását.

Emlékkiállítás?

„A kiállításnak nem az a célja, hogy emléket állítson Sztálinnak” – olvasható a szervezők által kiadott szórólapon. Nincs okunk kétségbe vonni Rév István, és a másik főszervező, Mink András (a Beszélő szerkesztője) szavait. A kiállítás valóban nem a diktátorról, hanem a baloldaltól szól. Nem több, mint régi, megsárgult újságok vagy kifakult fényképek előkotrása a sublótól, és némileg nosztalgikus nézegetése. Ilyenek voltunk, ez volt az életünk; nem akarunk még egyszer ilyenek lenni, főképp nem akarunk még egy ilyen életet. De felesleges megtagadni; ami volt, elmúlt. Felesleges a fényképekkel együtt a bűnöket is elővenni, mazochista módon mutogatni.

Kevés kivételtől eltekintve, nem az emberi természet sajátja az önsanyargatás élvezete. Sem a baloldal, sem a jobboldal nem fogja a maga bűneit saját kedvére kirakatba tenni, s hozzá még meakulpázni is. A baloldal – többször említett okok miatt – egyelőre kedvezőbb helyzetben van; rá tudja kényszeríteni a maga kiállításait és megemlékezéseit a közre, s rá tudja venni a közt a neki nem tetsző jobboldaliak bezárása, megakadályozására. Ösztöneire hallgat, mert megteheti. Amíg még megteheti.

A kommunizmus (s szerényebb mértékben a nyilasok) áldozatait bemutató Terror Háza azért váltott ki elementáris dühöt és szünni nem akaró támadást a baloldaltól, mert ami ott látható, az nem hajdani életének egy rendkívüli pillanata, nem is e különös élet hétköznapi furcsaságai, kisebb-nagyobb csetlései és botlásai, hanem maguk a tömény bűnök, emeletes falak közé sűrítve. A Terror Háza a jobboldal holokauszt-múzeuma. A jobboldal első csattanós – és immár megkerülhetetlen – válasza a kettős mércére. A Terror

Háza elleni támadás ezért bizonyult olyan szívósnak és változatosnak. A médiára háruló lejáratozó törekvéseken túl (ld. pl. Vásárhelyi Mária munkássága) a szocialisták vezette kormánykoalíció és a szabad demokrata (Demszky Gábor főpolgármester) vezette főváros egyaránt kitett magáért. A koalíció pártjai az Országgyűlésben megszavazták az SZDSZ-es Pető Iván kezdeményezését a Terror Háza költségvetési forrásának drasztikus csökkentésére; mellesleg lehetővé téve ezzel Medgyessy Péternek, hogy mint a meghirdetett „nemzeti közép” miniszterelnöke, nagyvonalúan kormánykeretből pótolja az elmaradt pénz egy részét. A kormány ugyanakkor sikertelen kísérletet tett arra, hogy „saját” történészekkel cserélje le, illetve pótolja ki a múzeumot felügyelő kuratórium tagjait. Sokat elmond a baloldal kétségtelen túlhatalmának kétségtelen viszonylagosságáról, hogy nem akadt történész, aki ebbe a politikai hurokba a maga szakember fejét beledugta volna. Mint ahogy – ezek után – elvetélt az gondolat is, hogy a Terror Házát egészítsék ki újabb épületrésszel, ahol a nyilasok, illetve a holokauszt áldozatai kapnának méltóan nagy teret (közel akkorát, mint a kommunistákéi). Nem vetélt el viszont (e sorok írásakor javában tartja még magát) az a Demszky Gábor főpolgármester felügyelte igyekezet (jogi csűrés-csavarás), hogy a Terror Házát valamiképp rákényszerítsék egyik látványos része, a járdára kinyúló ún. pengefalak lebontására.

S itt jutunk el a kétmércés koccintáshoz.

Amint már utaltam rá, a magyar kormány feje (Medgyessy), az MSZP elnöke és egyben a magyar külügyminiszter (Kovács), valamint az egykori szabad demokrata köztársasági elnök (Göncz) együtt koccintott Budapesten (Hotel Kempinsky) a román miniszterelnökkel (Nastase) 2002. december 1-én, azaz Erdély elvesztésének gyásznapján (román szempontból: megszerzésének ünnepén). „Nemzeti” oldalon elementáris dühöt és tiltakozást váltott ki az érthetetlen gesztus. Csurka István egyenesen azt mondta a Nap-keltében (Keresztúton), hogy „Napnál is világosabban kiderült, Medgyessyék tudatosan a magyar népet akarják megsemmisíteni.” Ehhez képest néhány nappal később (december 15-én) Medgyessy Péter egy rendezvényen kijelentette, hogy „Ma is vállalom azt, hogy elfogadtam a román miniszterelnök meghívását a román nemzeti ünnepre”, majd hozzátette: „A történelmi sérelmek felhánytorgatása nem vezet sehová”.³⁷

Ha igaz lenne, hogy a történelmi sérelmek – történetesen Trianon, a be nem váltott román ígéretek – felhánytorgatása nem vezet sehová, akkor Medgyessy Péter akkor járna el helyesen, ha hadat üzenne egy másik történelmi sérelem igen gyakori felhánytorgatásának, azaz a holokauszt-megemlékezéseknek is. De ugyancsak hadat kellene üzennie a vele koccintó román miniszterelnöknek is, aki Arad város egyetértése ellenére sem támogatja az aradi vértanúinkra emlékező szoborcsoporthoz való visszaállítását – mi másért nem,

mint történelmi sérelemből. Medgyessy és a szocialisták azonban, akik a következő választásokat is meg akarják nyerni, rákényszerülnek a mérlegelésre (ha úgy tetszik, a kompromisszumra, ha másképp tetszik: a pragmatikus politikára). Ha nyerni akarnak, ha tetszik, ha nem, eddig használatos két mércéjüket (mérési, értékelési módszerüket) közelíteniük kell egymáshoz. Annyira van azért már demokrácia, van nyilvánosság, van már annyira erős jobboldal („nemzeti tábor”), s a mindennapossá vált korrupciós ügyeik, s ugyancsak beváltatlan ígéreteik miatt a szocialistáknak van már akkora hitelvesztésük, hogy a nyereség reményében kénytelenek legyenek feketét vetni egyeduralmi (antidemokratikus, kétmércés) ösztöneiknek. Nos, Medgyessy Péter ezt szemlátomást megértette már.

Medgyessy felfogása meglehetősen egyszerűnek és világosnak tűnik: mindent a remélhető politikai haszon szemszögéből mér. A kettős mérce és járulékai fenntartása (az antidemokratikus hatalmi reflexek működtetése) egészen addig hasznot hajt, amíg különösebb akadályba és elégedetlenségbe nem ütközik. „A Terror Házát nem hagyjuk” – jelentette ki Orbán Viktor, és ismét óriási tömeget csődített össze közös, látványos, messzire hangzó tiltakozásra. Ahogy egykoron a Demokratikus Charta szervezői tették. A Terror Háza vezetői ugyancsak egy „odaát” már bevált módszerhez folyamodtak: hazai és nemzetközi akciókat indítottak; bezárással fenyegetőztek, nyílt levelet „íratnak”³⁸, s egy sereg külföldi neves intézmény és személyiség figyelmét hívták fel az intézmény elleni kormánytámadásra³⁹.

A miniszterelnök azóta meglátogatta a Terror Házát. Azóta az amerikai nagykövet asszony (Nancy Goodman Brinker) is meglátogatta a Terror Házát. S a Terror Házában azóta már holokauszt-megemlékezést is tartottak, jeles közéleti személyiségek és zsidó szervezetek részvételével.

Ami előttünk fekszik: megoldási modell?

Nem elképzelhetetlen: ami előttünk fekszik, nem más, mint a kétmércés világ visszaszorításának lehetséges – s talán egyetlen lehetséges – útja s modellje.

E modellnek lényegében két pillére van: az egyik a belátás (megértés), a másik a (nyers) erő.

A balliberálisok egyik újságírója, Seres László (Népszabadság, Élet és Irodalom) a Médiáhozugságok⁴⁰ című könyv előszavában egy arrafelé (baloldalon) igencsak ritka kérdést tesz fel: Miért van az, hogy „bizonyos hazai sajtómunkások is kizárólag a saját ballib világnézetüket tartják »normálisnak«, s tőlük eltérő nézőpontokat vagy (jobb esetben) lenézik, vagy (rosszabb esetben) nem is vesznek róla tudomást. Miért van az – folytatja ekképpen –, hogy a

balliberális értékvilág csak jó és morális, a jobbliberális, horribile dictu: jobboldali értékvilág csak és kizárólag rossz, immorális lehet?”

Amit ezúttal Seres László, a balliberálisok újságírója tett, ezt nevezzük belátásnak. Nem tudni, hogy kijelentése mekkora hatást fejtett ki saját táborára, okozott-e aha-élményt, támadtak-e szellemi követői, azaz ott nőtt-e a belátók, s csökkent-e a kétmércések (kétfenekű megítélések) száma? Valószínűleg igen: az erre egyébként hajlamosak megerősítést nyertek. A másik („nemzeti”) oldalról viszont egészen biztosan állíthatjuk: bárki, aki olvassa Seres szavait, kénytelen arra gondolni (belátni), hogy mégsem tekinthető minden balos (népszabadságos stb.) újságíró a jobboldali értékrend esküdt ellenségének⁴¹; egyúttal pedig kénytelen, ha nem is sutba vágni, de legalább felfüggeszteni a maga kétmércés (törzsi háborús) felfogását, amely szerint minden jó csak a jobb oldalon található, s minden rossz forrása a túloldalon keresendő.

Elvileg az efféle belátásokkal óriási hegyeket lehetne megmozgatni és irdatlan árkokat betemetni. A kölcsönös belátások révén önkép és külső megítélés, valóság és állítás, egyik mérce és másik mérce végre közeledhetnek egymáshoz, ami által apadásnak indulhat a gyűlölködés egyik fő forrása: a másik egyoldalú ítéletei, igazságtalan előítéletei miatt támadt tehetetlen düh.

Beláthatatlan távlatokat nyithatna az ilyesféle belátással való megfertőződés, a teljes politikai spektrumra való kiterjedése. Egyelőre joggal veti fel Tőkécki László történész, a Szövetség a Nemzetért Polgári Kör tagja: „Miért bizonyíték bármire egy ilyen kifejezés, hogy »flörtölt a MIÉP-pel« és semmire sem jó például az, hogy »flörtölt a Munkáspárttal«?”⁴² S hozzáteszi: „Ebben a birkatürelmű országban túl sokan háznak az antiszemitizmussal [...]”

Egyelőre azonban mi is joggal tehetjük hozzá: mint ahogy túl sokan háznak a „nemzetellenes”, „idegenszívű”, „hazaáruló” bélyegekkel is.

Nem tudhatjuk, hogy az antiszemitizmus és antinacionalizmus szanaszét felbukkanó elemei mikor indítanak be egy nem kívánatos láncreakciót. Ami viszont bizonyosan előre látható, hogy az a fajta közfelfogás, amely az elemek számát szükségszerűen szaporítja, a láncreakció beindulásának esélyét is szükségszerűen növeli. Márpedig a meg nem értés, a teljes elutasítás, a „politikailag korrekt” szalonokból való kizárás a negatív töltetű elemeket szaporítja. A belátás, az odafigyelés, a kettős mérce elvetése viszont apasztja számukat. Aki nem képes alapvetően tisztességes (bár nem feltétlenül „korszerű”) embereknek látni a felfogásukban tőle akármilyen távol állókat; akár a MIÉP, akár a Munkáspárt, de akár más pártok tagjait és szavazóit; vagy akár más kultúrák és világképek képviselőit; az ellenfeleiben legyőzendő, és nem meggyőzendő embertársakat lát majd. Az az erejével, a hatalmával – és nem az igazával akar eredménye jutni.

De hogyan lehet az erőt, a hatalmat jobb belátásra bírni? Amikor a belátás lassú és sziszifuszi; erőből, izomból pedig gyorsan lehet cselekedni?

Úgy, hogy ellenállunk. A belátás-pillér mellett igénybe vesszük az erő-pillért is. Erőt szegezünk erőnek. Nem hagyjuk magunkat. Kellemetlenségeket okozunk. Hogy mégse lehessen a másiknak erőből, izomból olyan könnyen és gyorsan cselekedni. Ne lehessen ellenünkre szabadon kétmércézni: akár az ösztönöknek, akár a kétszínűségeknek (kimódolt hatalmi technikáknak) teret engedve. Ilyen egyszerű ez.

Ilyennek látszik legalábbis.

Még nem válaszoltunk Seres költői kérdésére: Miért van az, hogy bizonyos hazai sajtómunkások is kizárólag a saját ballib világnézetüket tartják „normálisnak”? Ami jobboldali, az eleve rossz, immorális lehet. Vajon miért?

Azért, mert a baloldal, úgy, ahogy van, ilyen ostoba, kétszínű és/vagy alávaló volna?

Nem. Némi önkéntes nagyvonalúsággal beláthatjuk, hogy nem a baloldal, hanem az emberi természet ilyen: a másik szemében hamarabb észre vesszük a szálkát, mint a magunkéban a gerendát. A világ leghatalmasabb, újdonsült kétmércése nem egy baloldali ember, hanem republikánus, emellett történetesen Amerika elnöke. George W. Bush az, aki mostanság meg akarja mondani – és meg akarja szabni –, milyennek kell lennie a világnak. Ő az, aki a civilizált világ egyik legfontosabb jelképét, a világbéke őrzésére hivatott, többé-kevésbé valóban demokratikus ENSZ-t látványosan (Amerika szuperhatalmánál fogva) semmibe veszi, és maga nekiindul demokratikus rendet vágni a világba.

Különös módon szinte az egész nyugati világ baloldali (noha nem csupán a baloldali) közvéleménye hevesen tiltakozott s tüntetett Irak lerohanása miatt – kivéve a volt szocialista országokét. Errefelé csak egy szűk mag, ha úgy tetszik, a politika perifériáján szorongó igazi („elvi”) baloldal demonstrált.⁴³ A Magyarországot kormányzó, kirajzásra készülő szocialistáknak és balliberálisoknak voltaképp kisebb gondjuk is nagyobb annál, semhogy magasröptű eszmékkal, mihaszna elvekkkel foglalkozzanak; előbb-utóbb mindenről meggyőzhetők, ami nem akadályozza a kirajzást (ld. Terror Háza), de mindenre ugranak, ami (legalábbis első ránézésre) az útjába állhat („nem”, „igen, de...”). Ugyancsak különös (bár nem is olyan meglepő), hogy a világ általában balra húzó (mert jellemzően antinacionalista, noha ettől még akár cionista) zsidósága, ha nem is maradéktalanul, most ugyancsak a jobboldali Bush és neokonzervatívjai mögé sorakozott fel. S nem kevésbé különös, hogy ugyanakkor a magyar jobboldal – akárcsak a Nyugat baloldala – inkább

fanyalog Bushon, ha egyenesen nem támadja. (Néhány, ugyancsak feltűnő kivételtől eltekintve; ld. pl. Jeszenszky Géza, volt MDF-es külügyminiszter heves és kiterjedt amerikabarát megnyilvánulásait az iraki háború idején.)

Innen, messziről nézve, úgy tűnik, a kibontakozóban lévő új világrend erősen kezd hasonlítani a honi körülményekre. Ami nem azt jelentené, hogy Amerika igazodna Magyarországhoz, inkább azt, hogy mindkettő mostani vezetői ugyanazon kétmércés (kétkulacsos) elv, azaz elvtelenség: gyakorlatias hatalmi szempontok szerint kívánja berendezni a hatósugarába tartozó világot.⁴⁴ A rendszerváltozás alig tizennegyedik évében, bármilyen fájó, be kell látnunk: hiába odaát Bush elnök buzgó istenhite, s mögötte a hithű (neo)konzervatívok, ideát meg az egykori ügynökökkel, s ugyancsak buzgó kommunistákkal megspékelt balliberális gárda, nem biztos, hogy országaink életében jelentős változás történne, ha ezek történetesen helyet cserélnének.

Nagy amerikai, demokratás magyarjaink, Clinton egykori hű támogatói, ma Bush újdonsült hívei, átkelnek vagy átúzennek az óceánon, hogy ilyesféle figyelmeztetésekkel és szentenciákkal segítsenek-boldogítsanak bennünket: „Amerikának az számít, hova tartasz” (Charles Gati; a Népszabadság szalagcíme⁴⁵, 2003. január 29.). „Vannak olyanok, akiknek a múltja miatt lehetnek aggodalmak, és vannak, akiknek a jövője miatt. Ha csak a kettő közül lehet választani, Amerika azok mellett teszi el a voksát, akiknek a múltja talán kétes, de a jövője biztató.” (Ugyanő, ugyanott.) „Ha a jobboldalból nem kereszténydemokrata középjobb, hanem nacionalista szélsőjobb válik, és nem tartják sajátjaiknak a nyugati, nyitott demokrácia értékeit, akkor Amerika inkább azokkal fog együttműködni, akik ezeket az elveket a magukévá teszik.” (Ugyanő, ugyanott.) „Az amerikai vezetők [...] nem történelmet írnak, hanem politikát csinálnak. Az ő értékeiket elfogadókkal könnyebben értenek szót, mint azokkal, akik egyfajta nemzeti büszkeségből vagy bármilyen más okból lekezelik Amerikát, megvetik értékeiket.” (Ugyanő, ugyanott.) „Nem politikai tisztánlátásáról híres a magyar nép.” (Tom Lantos arról, miért ellenzi a magyarok 83 százaléka Amerika Irak ellen indítandó háborúját; Magyar Nemzet⁴⁶.) „... a 83 százalékos eredmény nem jelent semmit. [...] egy hülyén készített felmérést egy hatéves gyermek is el tud olvasni” (Ugyanő, ugyanott.)

„Everybody has a past.” Mondja egy amerikai, egy bizalmas beszélgetésen, az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségén. Azaz: „Mindenkinek van múltja.”. Értsd: nem csak Medgyessyéknek. Értsd: „A mérce én vagyok”.

Így találunk egymásra jobboldali és baloldali antinacionalisták. A világ szuperhatalma számára mindenki kényelmetlen, akinek nemzeti büszkesége van; akinek más értékei is vannak, mint amit ő jónak lát; akinek Amerikából csak a szabadság eszméje kell, és nem kell hozzá maga Amerika is. A magyar balliberálisok számára mindenki kényelmetlen, akinek nemzeti büszkesége van;

akinek másra is kell a szabadság, mint szabadon kirajzani, elvegyülni. Aki nem csak arra vágyik, hogy nemzetként szabadon hasonulhasson, de arra is, hogy nemzetként szabadon különbözzék.

Ki fogja tudni útját állni az új rendnek? A világban? Magyarországon?

„Kíváncsi-e, hogy egy szuperhatalom a szövetségeseivel a világ erőszakos demokratizálásába fogjon?” – kérdezem Németh Zsoltot, a Fidesz alelnökét, a külügyminisztérium volt politikai államtitkárát.⁴⁷⁾

„Ez filozófiai kérdés. Én pedig politikus vagyok” – feleli.

Jegyzetek

Népszabadság, 2002. december 6.

² Ilyen a véletlen: erről is a ugyanabban a Mikulás-napi számban (december 6.) tudósít a Népszabadság

³ Tibori Szabó Zoltán: Szexbotrány a püspökségen? Népszabadság, 1999. február 24.

⁴ Ld. a következő fejezetet: Gyűlöletlenítés?

⁵ Zsolt Péter: Médiaháromszög. A modern tömegkommunikáció szerveződése. EU-SYNERGON Kft, 1998, 79. o.

⁶ Magyar Nemzet, 2003. november 29.

⁷ György Péter: Jobb jobbot, Magyar Hírlap, 1994. június 25.

⁸ Idézi: Pesti Hírlap, 1993. december 23.

⁹ Magyar Narancs, 1996. április 18.

¹⁰ Élet és Irodalom, 1998. május 13.

¹¹ Popper Péter: Van másik?, Népszabadság, 1998. május 8.

¹² Magyar Hírlap, 2000. július 3.

¹³ Varga Domokos György: Elsőkből... Id. mű, II. kötet: MédiaArcok, 52. o.

¹⁴ Magyar Nemzet, 2003. február 26.

¹⁵ A kiegyensúlyozott politikai megnyilvánulásairól közismert Solymosi Frigyes akademikust, a Nemzeti Kör tagját, a Magyar Nemzet mellett a Népszabadság gyakori szerzőjét kormányváltás után „négy, tisztán szakmai bizottságból távolították el”. Ezzel kapcsolatos eszmefuttatását a Magyar Nemzet 2003. április 26-i száma közli.

¹⁶ Ugyancsak a Magyar Nemzet számolt be – egy birtokába került dokumentum alapján – arról, hogy Nagy Sándor (szocialista) területfejlesztési államtitkár „azoknak a kistérségi megbízottaknak is felmondott, akik a kancellária értékelése szerint is kiváló munkát végeztek”. (Pártkáderek a kistérségben, 2003. április 28.)

¹⁷ A bíróságon jól látható a múlt és jövő küzdelme: Loppert Dánielt 2003. februárjában első fokon elmarasztalták rendzavarás vétsége miatt, másodfokon megszüntették az eljárást. A Váci Városi Bíróság viszont helybenhagyta az ottani rendőrkapitányság határozatát, amelyben negyven-negyvenezer forintos pénzbüntetésre ítélték a két tüntetőt.

¹⁸ Népszabadság, 2003. április 9.

¹⁹ Hankiss Elemér: Édenkert és júdáscsók. Népszabadság, 2003. február 8.

²⁰ Népszabadság, 2003. február 19. Varró Szilvia tudósítása A Köztársaság jelene címmel, a budapesti Eötvös Károly Intézetben, február 17-én megrendezett eszmecsereéről, melynek négy előadója: Tölgyessy Péter politológus, Szalay Erzsébet szociológus, Lányi András író, Sajó András alkotmányjogász

²¹ Népszabadság u. o.

²² Népszabadság u. o.

²³ Magyar Nemzet, 2003. február 27.

²⁴ Magyar Nemzet, 2003. február 25.

²⁵ Magyar Nemzet u. ott

²⁶ Ez a hazai és külföldi közvélemény (jelentős része) általi felmentés természetesen hagyja újra dolgozni a baloldal régi jó hatalmi reflexeit; s ami a legmeghökkenőbb, hogy a fiatalabb generációknak is kellő fogékonyságuk van rá. „A cél szentesíti az eszközt” – akár a megvesztegetést és csalást, de akár a nyílt erőszakot is. „További fenyegetőzés. Baloldaliak gépkocsiba kényszerítették a feljelentőt” – olvashatjuk a Magyar Nemzetben. „Ismét hamis tanúvallomásra próbálták rávenni azt a fiatalembert, aki közjegyző előtt állította, és a rendőrségen is feljelentést tett, mert a Fiatal Baloldal – Ifjú Szocialisták (Fibisz) Vas megyei szervezetének elnökválasztó ülésén 4 ezer forintot fizettek neki és másoknak szavazataiért. A sértett állítja: most arra kényszerítették, hogy egy autóba ültetve írjon alá egy előre kitöltött, két tanú által előre szignált nyilatkozatot, miszerint ő 150 ezer forint fejében tett vallomást a közjegyzőnél. Miután a papírt a fenyegető hangnem miatt a fiatalember ellátta kézjegyével, Gál Angelika, a Vas Megyei Közgyűlés MSZP-s képviselője a rendőrségre vitte – ezzel bizonyítván, hogy a Fibisz megyei alakuló ülésén nem történt szabálytalanság, a közjegyzői nyilatkozat is a rendőrségi feljelentés adatain alapult. Csakhogy a pártunkívűli fiatalember a gépkocsiban történt fenyegetés után egyből a szombathelyi rendőrségre ment, ahogy bejelentést tett az ügyben [...]” – írja a lap (2003. november 4.).

²⁷ Bauer Tamás: Örömnép és hidegzuhany, Népszabadság, 2003. április 24.

²⁸ Népszabadság u. o.

²⁹ „Nőtt az uniós igenek száma. Szonda Ipsos: a megkérdezettek hetven százaléka szavazni fog.” Népszabadság, 2003. február 19.

³⁰ Magyar Demokrata, 2003/17, 7. o. A telefonos felmérés szerint a megkérdezettek 79 százaléka emlékezett úgy, hogy részt vett a voksoláson, ami 30 %-kal több, mint a valóságban.

³¹ A király sohasem hal meg, Magyar Nemzet, 2003. április 19.

³² Magyar Nemzet, 2003. április 23. (Szerző: Pásztor Zoltán)

³³ Magyar Nemzet, 2003. április 23. (Szerző: Swendt Pál)

³⁴ Magyar Demokrata, 2003/17, 10. o.

³⁵ Stark Tamás, az MTA Történettudományi Intézetének kutatója szerint (akit egyébként a témában a kultuszterca kért fel véleményezésre) „A rendezők munkája nyomán Szálasi egy beosztottjait szerető, becsületes, kiváló emberként jelenik meg”. Ezzel együtt is az az álláspontja, hogy „Természetesen nem lehet a bezárás a megoldás egy demokráciában. Ha megváltoztatnánk vagy kiegészítenénk a kiállítás egyes szövegrészeit, igen tisztességes tárlatot

láthatna a nagyközönség, és a benne kialakuló kép is világos lenne.”

³⁶ Népszabadság, 2003. április 18.

³⁷ Magyar Nemzet, 2002. december 16.

³⁸ A Szövetség a Nemzetért Polgári Kör, amelynek tagja Orbán Viktor exminiszter is, nyílt levelében a Terror Házát működtető kuratórium kibővítése ellen tiltakozik, mivel ezzel „valamennyi alapítót, létrehozót és fenntartót ellehetetlenítenek, valamint a múzeum gazdasági és szellemi irányát kívánják befolyásolni”. (Népszabadság, 2003. január 31.)

³⁹ „Nemzetközi akciókat indított a Terror Háza vezetése”, Népszabadság, 2003. január 31. A cikkből kiderül, hogy mozgósították a kuratórium külföldi tagjait, Mart Laar, volt észt miniszterelnököt és Zbigniew Brzezinskyt, Carter volt amerikai elnök nemzetbiztonsági tanácsadóját. Levelet írtak többek között Pat Coxnak, az Európai Parlament elnökének, tájékoztatták az Európai Konvent alelnökét, az Európai Néppárt vezetőségét, a német CDU külügyi szóvivőjét, az osztrák Néppárt főtitkárát. Meghívták a múzeumba Habsburg Ottót és fiát, Györgyöt, valamint az amerikai nagykövetet.

⁴⁰ Bernard Goldberg: Médiahazugságok, Fókusz Kiadó, 2002

⁴¹ „Esküdt ellensége” viszont Seres az „antiszemita” jelenségeknek. Lelkes feljelentője volt akár Lovas Istvánnak, akár az Éjjeli Menedék című műsornak, ha úgy látta, megnyilvánulásukkal a zsidóság ellen uszítottak.

⁴² Önkényes axiómák hálója (válasz Karsai László történész írására), Népszabadság, 2002. december 12.

⁴³ Lásd ehhez Szalai Erzsébet: Polgári baloldal: fából vaskarika, Népszabadság, 2003. április 23.

⁴⁴ „Amerikát az eddiginél is nagyobb veszély fenyegeti, ha a terrorizmust továbbra is elvont »gonoszként« állítja be és nem vizsgálja a kiváltó okokat” – írja a The New York Timesben közölt cikkében Zbigniew Brzezinski, aki szerint a terror elleni háborút elnyomó kormányok – az orosz, az izraeli, az indiai vagy a kínai – saját céljaikra sajátítják ki, ami visszaüthet az Egyesült Államokra. (Népszabadság, 2002. szeptember 3.)

⁴⁵ Népszabadság, 2003. január 29.

⁴⁶ Idézi Bayer Zsolt. Tom Lantos és Harold Pinter. Magyar Nemzet, 2003. február 26.

⁴⁷ Nap-kele, Keresztúzbén, 2003. április 27.